

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

17415
SAMUELIS PUFENDORFII
APOLOGIA
PRO SE ET SUO LIBRO,

Adversus
Autorem Libelli Famosi,
cui titulus,

*index quarundam Novitatum, quas
Dn. Samuel Pufendorf libro suo de Jure
Naturæ & Gentium contra orthodoxa funda-
menta Londini edidit.*

GERMANOPOLI,
ANNO M DC LXXIV.

Q. D. B. V.

Difficilis & anceps sane habetur
 disceptatio, quid cordato viro sit faciendum, ubi existimatio ipsius ab impuris nebulonibus per disseminatos in publicum famosos libellos laceratur; silentio & contemptu adversus eos sit utendum, an vero eorum demeritas, autorumque improbitas stylo in justam indignationem laxato sit ulciscenda. Qui enim ejusmodi scripta pati cum latratu canum dignatione habenda censent, dissetere solent; supervacuum esse circa ista discutienda laborare, quæ ipse scribendi modus vanitatis arguit; quippe cum veritas aperta via incedere gaudeat, mendacium furtivis ramitibus grassetur. Dignationem ultero istis furciferis addere, qui iisdem respondere aggreditur. Convicia spreta exolescere; si irascere agnita videti. Esse pusilli animi, ad cujusvis malevoli gannitum commoveri. Conscientiæ suæ sectro famæ mendacia ridenda esse. Falsum crimen in castam vitam jactum perire, sicut ignis in aquam conjectus continuo restinguitur. Præsertim ubi non in obscuro aliquo angulo, sed in luce & celebritate vixeris, innocentiamque tuam infinitos testes excitare queas. Ex adverso constat, non semper famæ nostræ satis caveri tacito calumniarum contemptu, quæ aliqua probabilitatis specie adornatæ vestigia fere relinquunt, nisi curiose abstergantur. Quæ & ipsa causa improbos homines ad audacter calumniandum impellit, quod vulnere curato cicatricem remansuram sperent. Canes quamdiu latratu tantum personant, negligi possunt: ubi dentes quoque cruci-

cruribus imprimere instituant, fustis utique est expediendus. Neque vero omnibus adeo cognitum sumus, ut per se liquido discernere norint, quid falso in nos jactetur. Multis non vacat, ex nostris scriptis malitiam calumniantium investigare. Ple-
 risque non ea talium rerum peritia est, ut proprio Marte æra lupinis dignoscere queam. Quo si accedat, ut his velut cuniculis ad subruendam nostram fortunam aditus quærat; nimirum non amplius tacendum est, sed in hostem, sædum licet, arma vibranda. Neque verò summis ducibus in latrones, piratas, aut fugitivos pugnasse inglorium fuit. Atque istæ rationes me quoque jam subigunt, ut stylum in nefarium illum *Judicem* ipse stringam; utut fortasse non defuturi sint alii, qui nebulonis istius ruditeriam & improbitatem sine castigaturi. Nam nemo mentem meam meipso accuratius nosse & interpretari potest; & multa ad hujus negotii illustrationem insigniter faciunt, quæ extranei alicujus notitiam fugiunt, utpote hæc locorum inter paucos gesta. Licet etiam velut embryo hujus *Judicis* jamdudum à me stricturis confossus, & à Superioribus improbatus sit; tamen cum, qui hæctenus erucæ instar tacite circumreperit, nunc nescio quo interpolante & fovente alas sumferit, & tanquam papilio longe lateq; circumvolitet, non abs re fuerit alas isti amburere, ut in stercus, ex quo enatus fuit, relabatur. Licet quoque *Serenissimo & potentissimo Regi*, Domino meo Clementissimo, qui existimationis & fortunæ meæ summus hæc post Deum est arbiter, satis de innocentia mea constet; nemo quoque ex Illustrissimis Regni Proceribus non agnoverit, injuriam mihi ab *Judicibus* compilatoribus factam, quorum autoritate & patrocinio munitus facile possum impuri alicujus scurræ maledicta despiciere: videtur tamen ex dignitate gloriosissimæ Nationis, ut ne quis ab Ipsa probatus sibi impune insultari patiatur, utq; opinionem, quam apud Eandem habet, apud quosvis quoque alios tueri valeat. Cumq; qui hunc *Judicem* à Sacra Regia Majestate jam suppressum interpolare & in lucem protrahere non exhorruit, hoc ipso Ejus-
 dem

dem supremam auctoritatem enormiter violaverit, nec minus existimationem eorum, qui primum librum meum adprobaverant, fæde suggillaverit; officii mei est, apud omnes, in quorum manus infamis ille *Index* incidit, ostendere, utrisq; iudicii sui rationem constare. Quid de cætero præmii tam fædi facinoris auctoribus debeat, publica Nemesis prospiciet. Illud igitur hoc scripto nobis agetur, ut & pudendam Autoris inscitiam, quam passim in hoc *Indice* prodit, paulo distinctius omnium oculis repræsentemus, & nefarias calumnias atq; mendacia in nos jacta repellamus. Quanquam enim multorum literis monear, à cordatissimo quoq; *Indicem* istum, tanquam Idiotæ & nebulonis alicujus fœtum contemni: tamen quia ex adverso constat, invidos aliquos & malevolos se hoc *Indice* delectare, nonnullos complura sibi exemplaria afferri curasse, quibus credo parietes suos sunt exornaturi in vicem pictarum tabularum, aut uti rustici in Germania prodigia januis hypocaustorum affigere solent; efficiendum est, ne isthæc voluptas hisce sit nimium diuturna; simulq; specimen aliquod exhibendum, non impune mihi viventi barbam quantumvis minutam vellicari. De cætero hoc in medio relinquemus, benevoli lectoris arbitrio decidendum, ruditati an improbitati in *Asinio Tenebrione* prior debeat locus. Nam ut hæc quoq; *disquisitione* me exerceat, operæ pretium vix videtur.

§. 2. Antequam autem ad ipsum *Indicem* castigandum accedam, obiter heic visum fuit querelam movere super injuria, abs duobus aliis viris nomini meo in Germania proximis temporibus illata. De qua ut publice constet, itidem existimationis meæ non parum interest. Et circa priorem quidem ita se res habet. Triennium abhinc est, cum *Holmiæ* epistolam super divortio conscripsit *Dn. D. Balthasar Menzerus*; quam postea hoc inscio turbidus quidam sacerdos impressam divulgavit. Aliquanto post præditus *Dialogus de Polygamia*, epistolæ illi oppositus, sub ficto nomine *Sinceri VVabrenberg*. Ejus dialogi *Pufendorfium* esse autorem per non pauca Germaniæ loca dif-

feminavit Vir quidam non obscuræ alias famæ, & non infimi subsellii: cujus nomen heic adponere per modestiam, & in respectu certi cujusdam Principis parco. Quo ipso gravis mihi ab illo injuria fuit illata, dum apud multos ea res credita non parum sinistrae de me opinionis excitavit. Quamobrem estimationis meæ tuendæ necessitas, quæ optimo euique maxime curæ est, subigit, ut heic publice contester, Virum istum, dum me autorem prædicti dialogi sparsit, turpiter fuisse *mentitum*. Nec excusabitur à calumniæ crimine, si dixerit, se ab aliis id accepisse. Nam facile fuerat viro erudito judicare, scriptum istud neutiquam ab ingenio meo promanasse, utpote ab indole cæterorum scriptorum meorum plane abhorrens. Neq; vero sum judicio adeo infelici, ut negotio ad me nihil spectanti me immiscerem adversus virum, quem amicum mihi credebam; aut famam antea eruditorum favore quæsitam ejusmodi libello ultro destructum irem, meq; hominibus importunis exagitantum exponerem. Et sane si quis cordatus scriptum istud penitus expendere, facile ibi deprehendet genium viri haut quidquam literas professi, sed naturali judicio fere subnixi. Quod si autem iste reponere velit, sibi non de me, sed de Fratre meo sermonem fuisse; tunc Ipsius nōmine itidem *mentitum* eum pronuncio. Nam habet profecto alia Frater meus, quibus tempus suum impendat. Et si libris scribendis ille voluisset inclarescere, splendidior & plausibilior materia defutura non erat.

§. 3. Altera injuria priore non paulo atrocior videtur, dum quidam valde musteus scriptor, qui sibi fictum *Christiani Vigilis Germani* vocabulum indidit, in *Dissertatione super Polygamia simultanea Sincero Warendbergio opposita*, aperte me sub isto Warendbergio latitare arguit. Qui licet forte rumorem à priori disseminatum causari velit, non eo minus tamen calumniæ & mendacii est reus; cum haut quicquam fas sit utcumque audita chartis illinere, & publice pro suis asserere. Et eo gravius est scripto publico, quam privato sermone mendacia de aliquo spargere,

gere, quo plurimum in manus ista perveniunt. Accedit præter supra adductas rationes, quæ ipsum ab hac calumnia mihi impingenda revocare debebant, quod in opere meo de *Jure Naturæ & Gentium* l. VI. c. I. §. 19. clare perspicere poterat, me polygamizæ neutiquam esse fautorem. Quæ ergo ratio movere me posset, ut alio scripto ejus me propugnatorem ferrem, & dicta Sacrarum Literarum cavillari aggrederer? Præsertim cum mihi semper visum fuerit, ubicunque potius, quam circa oracula divina, ingenium exercere. Equidem iste *Vigil* hmaniter valde mecum agere velle videtur, dum invidiosis me encomiis onerat; sed quæ facile ipsi potuissim remittere. Pessimum inimicorum genus laudantes. Palpum obtrudunt, ut eo acrius mordeant. Apage istas viperino felle adpersas blanditias. Abi, & aliam quercum excute, ac vide, num quem invenire possis, qui abs te ad errorem suum revocandum compellatur. Nam mihi quidem cum *Warenbergio* nihil commercii est. Et hoc meæ humanitati beneficium debe, quod nomen tuum, de quo optime mihi constat, dissimulaverim, ne publice mendaciæ exprobrationem deglutire cogaris. Quod si excipere velis, non mihi, sed Fratri meo *Warenbergium* abs te adscribi, idem tibi, quod priori, dictum puta. Atque hæc isto loco inserere placuit, quod omnino dicenda forent, nec commodior jam occasio eadem publicandi occurreret.

§. 4. His obiter expeditis, ad *Indicem* evolvendum accingimur, qui in ipso frontispicio non obscure præ se fert, qua classe ejusdem Autor censeatur, dum *Novitates* libri mei notare instituit. Quod vocabulum familiare valde est hominibus indoctis & stupidis, quorum omnis scientia uno & altero compendio memoriæ mandato absolvitur; abs quo quicquid discesserit, hoc solo nomine damnatur, quod ignorantiam ipsorum arguit. Sicut isti hominum generi *novitatis* vocabulum non errorem aliquem in altero, sed in ipsis ruditatis confessionem notet. Hoc ubi insonuit, statim velut ad commune incendium distinguendum concurrunt universa semidoctorum turba, lu-

dimagistrorum colluvies, & ex sacerdotum ordine, qui postillas tantum evolere callent. Et sane si quævis nova doctrina ab ipsorum compendiis & tabellis discrepans invaluerit, ad idiotarum classem redigi ipsos manifestum est, qui hactenus magno cum fastu definitiones & regulas suas crepaverant. Judicant quoque isti homines, vocabulo *novitatis* magna cum invidia jactato subtile inesse strategema pedanticum, sequstrandæ rationi, & declinando oneri ad aliorum argumenta respondendi; simulq; ut postquam vanitatis convicti sunt, aliquid saltem causæ proferre queant, quare tumultum moverint. Enimvero novimus in vera religione, verbo Dei nixa, nihil esse novandum. Crimen quoq; est in republ. res novare. Ast in disciplinis, quæ rationi subjctæ sunt, eo amplio-rem ingenii ac industriæ laudem merentur scriptores, quo plus novitatum invenerint. Contra qui nihil continet liber, quod non ab aliis dudum ad nauseam fuit inculcatum, is relegandus est ad piper, & quicquid chartis amicitur ineptis. Est quoque circa titulum famosi libelli non insuper habendum, quod istæ novitates *contra fundamenta orthodoxa* editæ ferantur. Cur non apertius loquebaris, Asini Tenebrio; contra Scripturam Sacram, & symbola Suecane Ecclesiæ? Scilicet olent & ista *fundamenta orthodoxa* dictionem hominum indoctorum, quibus hoc nomine venire solet, quidquid communiter à Theologis traditur circa quæstiones philosophicas passim systematibus Theologicis admisceri solitas. Atqui cum circa talia dogmata Theologi nondum reliquos omnes, qui sana ratione æque ac ipsi possunt uti, sacramento suo adegerint; non novitatis aut heterodoxiæ maledictum, sed rationem opponere debent, si quis à tralatitiis ipsorum dogmatibus discesserit.

§. 5. In universum autem circa modum, quo in confar-
cinando isthoc famoso libello autor usus est, observandum;
Asinium utut protritissimæ eruditionis, ab artibus tamen syco-
phantarum uberrime instructum deprehendi, ac imperitorum
animis sat solerter adrepere. Qui alterum non per calumni-

am erroris arguere instituit, ei primo statuenda est certa thesis, extra dubium utrinque posita, vel ab ipso immotis rationibus adstruenda. Tum ostendendum est, alterum huic thesi directe contradicere, simulque si quas idem rationes affert, solide destruenda. Ast nihil horum à sycophanta isto fit. Tantummodo Sociniani, aut Calviniani, aut Pontificii scriptores allegantur. Aliquando ne hoc quidem additur; quasi immota foret hæc consequentia. A finius Tenebrio dicit Pufendorfium hoc statuere; igitur hoc falsum est. Atqui præterquam quod nostra tradita toto cœlo à Socinianorum, Calvinianorum ac Pontificiorum commentis abeunt, etiam maximus imperitis fit fucus insidiosa ista heterodoxorum allegatione. Id enim genus hominum, quod proprio ex judicio inter rectum & pravum discernere nequit, quodque odium erga certos scriptores, sectasque ex auditione duntaxat hausit, statim, ubi ejusmodi inivsum nomen insonuit, exhorrescunt, ac de Ecclesia jam conclamatum arbitrantur. Nec mora, autor, liberque inclementi censura notatur, præeunte calumnia primarii cujusdam sycophantæ, cujus ob reverendum schema ab istis omnia, quæ hic per inconsultos affectus, aut inscitiam eructaverit, velut oracula inclinato in terram capite adorantur. Ast quis tam imperitus est, qui nesciat, scriptores extra Ecclesiæ nostræ communionem constitutos non undiquaque ab orthodoxæ religionis scitis disfidere, in multis amice conspirare; quæstiones autem extra fidem, ac reliquas disciplinas non minus feliciter quam nostro tractare; in non paucis nostratibus palmam præripere. Si quis igitur Pontificii alicujus Logicam magis, quam manuale Scharffii, aut tabellas Stirii cujusdam sequatur, num ideo orthodoxiæ ipsius aliquid decedere judicandum est? An & jam in philosophiam, medicinam, & jurisprudentiam inferentur odia, quibus Christiani ob discrepantiam religionis inter se flagrant? Quin potius hanc viam insistimus, ut dogmata fidei à nostra orthodoxia abeuntia damnemus; circa cætera, quæ isti præterea in re literaria elaborarunt, saltem non deteriore eos

B

quam

quam ethnicos loco habeamus, quibus quotidie omnia pulpita resonant. Illud autem improbum & inficetum habeatur, si cum aliquo heterodoxo in quaestione extra fidem convenias, argui, quasi & ejusdem errores circa articulos fidei adprobes. Sic e.g. in nuperrimo *commentario ad prima juris fundamenta* ab Amplissimo Autore p. 678. quaestio sane lepidissima, & rarissima ingenii acuendi causa ventilatur, *utrum mulieres sint homines, vel non?* quam pari felicitate, atque Alexander nodum Gordium, solvit hoc modo: *quanquam mulier quidem non est καὶ ἄνθρωπος homo, sicut mas, est tamen homo, cum anima rationali sit praedita.* Atqui eodem tendit effectum Muhammedis in *Alcorano capite de Vacca*. Quis tamen ideo magnum Virum Muhammedanum pronunciaverit, aut praepatium ejus in dubium revocaverit? Enimvero ad haec nobis confugere non est necessum, quod dogmata nostra à Soci-nianorum, aliorumq; placitis plane diversa sint, uti ad singulos articulos clare ostendemus.

§. 6. Examinemus nunc singulos errores, quorum me reum peragit Asinius Tenebrio. I. *Sedituit, civitatem ejusmodi doctrina personare debere, qua cum sine & usu civitatum congruat; explicatq; hoc ipsum non tantum de scientia humana, sed etiam ea, quae est circa cultum Dei.* Sic enim pag. 910. *Inde expedit, ut publice &c. confer. p. 911.* Debu-erat etiam conferri p. 1013. §. 4. Circa hunc articulum etsi non opus erat aliquid reponi, cum omnes boni Christiani, boniq; ci-ves eandem mecum foveant sententiam; vel ideo tamen quaedam erunt monenda, ut eo liquidius in apricum protrahatur, quid veneni monstrum istud intra praecordia sua alat. Ac illud initio manifestum est, me de civitate, ejusq; natura, deq; summo imperio civili non alia tradere, quam quae ex dictamine rectae rationis, ipsaq; a deo lege naturali promanant. Sic & quod de recto dntaxat & legitimo usu summi imperii civilis sermo mihi sit, *caput ultimum libri VII. de officio summorum imperantium* satis arguit. Cum ejusdem abusu, pravisq; imperantium artibus nihil mihi negotii est. Deinde usq; adeo à me nulla repugnantia inter genuinam politicam, & sinceram, doctrinaeq; & praxi Ser-
vato.

vatoris nostri & Apostolorum conformem religionem Christianam adferitur; ut potius d. p. 1013. non obscure innuam; nullam religionem tam perfecta continere præcepta moralia, & quæ magis ad tranquillitatem & decus civitatum adæptata sint, quam Christianam. Præterea & hoc mihi persuasum est, ideo Servatorem nostrum, Apostolosque nihil novorum scitorum circa politicam architectonicam doctrinæ suæ admiscuisse; quod isthanc satis liquido ex rationis lumine mortales eruere possent, ita ut si illud heic rite sequerentur, voluntati Numinis nihil adversi sint facturi. Quo spectat quoq; Augustanæ Confessionis effatum: *Evangelium non abolet politias*. Ex quibus omnibus tuto videor concludere posse; officia boni civis, politiciq; ac boni Christiani haut quidquam sibi invicem repugnare. Qualem porro finem, usumq; civitatum statuam, perspicue satis exposui l. VII. c. 1. §. 7, ut nempe præsidia sibi homines circumponerent contra mala, quæ homini ab homine imminent. Ad hunc finem obtinendum unionem & imperium necessarium esse demonstravi l. VII. c. II. & IV. Hanc unionem quæ destrunt aut perturbant dogmata, & quæ jus naturale, & sanæ politicæ scitæ convellunt, adeoq; exitiabiles morbus in republ. producere apta sunt, è civitate proscribenda censeo, sive sub specie religionis, sive alio modo obrudantur. Ubi probe notandum, non esse hanc meam thesin; cultum Dei ad usum civitatum aut regulas politicas formandum, uti Asinius Tenebrio innuere videtur. Nam cultus Dei presse consideratus ex altiore principio est derivandus. Sed hoc dico; nulla dogmata morana, qualia omnem fere religionem comitantur, contra jus naturale & sanam politicam pugnantia, sub specie religionis obrusa, in civitate esse toleranda. Qualia sane pestilentissima sub religionis larva alicubi irrepisse nemo rerum humanarum peritior est, qui ignorat. Ex eo genere sunt isthæc dogmata: dari potestatem extranei alicujus sacerdotis, quibus summi imperantes civiles sint subjecti, quiq; ipsos solio dejicere, ac cives obligatione adversus eosdem absolvere queat: omnibus sacerdotibus cujuscunque reip. Christianæ necessario dependendum ab sacerdote

aliquo extraneo : in sacerdotes summo imperio civili nullam esse potestatem : sacerdotibus necessario competere immunitatem ab oneribus reip., ut tamen ipsis in infinitum suas opes cumulare liceat ; quemlibet civem actiones suas exteriores , & ad statum civitatis spectantes juxta propriæ conscientiæ dictamen posse regere, etiam contra leges publicas & jussa summorum imperantium : non dependere abs ejusq; arbitrio actiones, super quibus in foro humano solet ratio exigi : illicitos esse homini Christiano aliquos actus ad conservationem civitatum in ista hac mortalium conditione necessarios ; aut dari aliquod vitæ genus civitati necessarium , quod per se vitio & impuritate laboret : fanaticorum hominum deliria & commenta pro oraculis divinitus inspiratis habenda ; & si quæ sunt ejus farinae alia. Cum igitur Asinius Tenebrio meam sententiam hæcenus expositam, tanquam orthodoxis fundamentis repugnantem, damnet ; necessum est , ut ipse hunc articulum fidei fundamentalem statuatur : *debere civitatem ejusmodi doctrinis personare, que cum fine & usu civitatum non congruunt, animosq; civium à puero istis imbuendos, etiam talibus, que sive sub specie religionis, sive alio modo obtruduntur, jus naturale ac principia sanae politice convellunt, adeoque exitiabiles morbos in civitate producere apta sunt.* Hoc tam egregio fundamento substrato superest, ut novus ille doctor pro sublimi ingenio suo integrum systema ejusmodi dogmatum adornet , ut homines turbulenti, inter quos ipse non obscurum nomen decusq; gerit, in promptu semper habeant prætextus, ob quos tumultus in rep. excitare queant. Hoc tam præclarum opus cuicumq; Principi obtulerit, quam parcus ille sit, præmii tamen loco laqueum scriptori offeret. Cæterum ne sine ratione meam doctrinam damnasse, suamq; pro articulo fidei venditasse videatur, addit: *Qui error Theologiam Gentilium in summo sequitur ; quippe que etiam utilitati publicæ respondere debebat.* Hæc primo exorandus est Asinius Tenebrio, ut explicet nobis, quænam sit illa Gentilium Theologia moralis. Cum enim Theologia moralis notet doctrinam de regendis moribus & actionibus, depromptam ex principio illo,

quo cultus divinus traditur, (sicut Theologia moralis inter Christianos est doctrina de formandis moribus & vita hominis Christiani, prout super iis divinæ literæ docent,) velim scire, ubi nam extent ejusmodi velut biblia gentilium, ex quibus præter doctrinam de cultu deorum petiqueant officia hominis Ethnici ut talis, seu quomodo idolorum cultor sese debeat gerere, ut professione idololatriæ suæ dignus habeatur. Equidem id latitium est, Romanis quondam religionem non nisi inter instrumenta status adhibitam, cujus ope animos vulgi per lætiti- am, metum, spem, confidentiam, timorem, similesqve affectus versare possent, prout præsentibus reip. temporibus expedire videretur. Quam ob causam quoque sacerdotes ibi non consti- tuebant peculiarem ordinem, à politicis separatam; sed qui am- plissimis in republ. muneribq, iidem & sacerdotiis fungebantur, ne forte circa temperandam religionem, vel superstitionem po- tius à commodis reipubl. aberraretur. An tamen super hac re peculiare caput in Theologia Romanorum morali extiterit, ad- parebit, quando Asinius Tenebrio Catechesin Pompilii Nu- mæ, qui liber diu in bibliotheca ejus rarissimis instructa codici- bus latitavit, publici juris fecerit. De cætero dubito, an hæc ri- te consequantur; quia gentiles religionem non ad perturban- dam republ., sed potius ad ejusdem utilitatem promovendam adhibuerunt; ideo fas esse sacerdoti Christiano cornua imperio civili obvertere, & plebem in principes concitare, aut peculia- rem sibi factionem in republica formare. Sicuti non, quia gen- tiles mendacium & calumniam pro foedisimo vitio habuerunt; ideo jam hominem Christianum decet Indices novitatum in a- liorum libros conscribere. Videmus jam, quomodo impurif- simus ne vultu ex isthoc articulo ansam arripuerit dirissimam in- me calumniam evomendi. *Corrupta hac doctrina, inquit, luculen- ter innuit, sicut sibi proficuum fuit Heidelbergæ agere Calvinistam, ita in Sue- cia sub specie pietatis Lutheranum fuisse profectur.* Male pereas, infame caput; ita ambiguum est, utrum oratio tua sit vitiosior, an calu- mnia detestabilior. Ego Heidelbergæ Calvinistam egi? Atqui impu-

Impudentiam hujus mendacii norunt non solum omnes ejus urbis incolæ; sed & maximus numerus egregiæ juventutis ex omnibus partibus Germaniæ, ac imprimis Illustres, nobiles, ac præstantissimi juvenes, ex Suecica natione, qui per septennium, quo ego professoris ibi munere fungebar, magno numero Heidelbergæ degebant; quorum aliqui contubernio ac mensa, plurimi informatione mea utebantur. Neq; vero is est locus Heidelbergæ, ut ulla quempiam causa subigat hypocritam agere, suamq; religionem dissimulare. Imo ultero irrideretur, & pro vanissimo homine haberetur, qui simulationem reformatæ religionis ad fortunas suas ibi stabiendas aut augendas adhibere institueret. Extruxerant sibi cives nostræ religioni addicti novam ibi ædem sacram, cui primum lapidem ipse SERENISSIMUS PRINCEPS ELECTOR sua manu posuerat. Hei pari nos libertate nostram religionem exercebamus, atque reliqui suam. Nisi quod hoc vehementer conscientias nostras angeret, quod sonitu Calvinianarum campanarum ad nostra sacra evocaremur. De cætero pari gratia cum aliis apud Optimum & Sapientissimum Principem florebamus, cui citra discrimen religionis acceptus erat, quisquis recte faceret. Id tamen non abnuerim, me aliosq; Lutheranos cum Reformatis amicè & jucundè conversatos fuisse. Nullæ in congressibus nostris fervidæ disceptationes super religione audiebantur; non maledictis nos & conviciis eo nomine insectabamur; non invicem nos diaboli filios in contestationem Christianæ caritatis salutabamus. Tali modo me Heidelbergæ vixisse nec cæteros poenituit, & meipsum nunquam poenitebit. Et verò valde dubito, an major laus illi debeatur, qui obtentu singularis cujusdam zeli ejusmodi turbas dat, ut nî patria sua profugiat, vita sub carissime sit ipsi ponenda; aut qui moribus est ita teris, ut ubicunque pedem posuerit, rixas Furie alicujus ad instar ferat, societatemq; in quam malo fidere coniectus est, continuis turbis exercitam teneat. Quod superest ego uti in religione Lutherana natus educatusq; sum; ita eandem & Heidelbergæ, & in Suecia

non

non *fictis*, sed sincerè & ex animo profiteor, & ad vitæ finem profitebor. Fictam pietatem illis occine, mi Asini Tenebrio, qui schema pharisaicum præ se ferunt, qui irreprehensibiles sese undiquaq; crepant, qui pecuniam suarum horam æris campani pulsu divulgant; & interea pectus ambitione, superbia, contumacia, invidia, aliorumq; horridorum affectuum sentina turgidum gerunt, quæ quotidie intolerabilem mephitum cum bonorum omnium detestatione eructat. Sed & ita hætenus SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS SUECIÆ gratia, ac gloriosissimæ nationis Sæcicæ favor mihi alluivit, & in posterum quoq; de se sperare jubet, ut non opus futurum mihi sit in *Muschovia benigniorem fortunam auram* captare, in cuius extremas partes potius autor famosi Indicis deportari meretur, ut cum zobellis & martibus bellum ibi gerat, in præmium bellorum, quæ nullos sane habitura triumphos gerit. Cæterum infra pluribus exponam, quo fine hæc mendacium contra propriam, si quam habet, conscientiam finerit *niger ille calumniator, nigra schola primipulus, nigri magistri, niger discipulus, nigra schola tiro niger, calumniatorum omnium antesignanus, vel potius orci aut inferni monstrum, monstrorum omnium teterrimum*; quo elogio luculento sane id genus homines maculat Generosissimus atq; Reverendissimus Dominus, Dominus PETRUS WINSTRÛPIUS, Dominus Aulae Lundensis & Weringæ, Theologiæ Doctor, Episcopus Scaniæ, Academiæ Carolinæ Procancelarius, Consistorii Ecclesiastici Præses, undiquaq; eminentissimus, &c. &c. Poëta & Orator sine æmulo, cum multis aliis nominibus, tum imprimis vasto opere Pandectarum sacrorum propriis sumptibus & citra ullam lucri spem editorum de Ecclesia meritisissimus, in elegantissima sua oratione *Synodica de Calumniis & Calumniatoribus* anno 1667. habita; cujus alteram editionem nonnullis annotationibus auctiorem libenter adornarem, si pace Autoris fieri posset; quia pleraq; ibi contenta ad præsens hocce negotium levi facta immutatione adplicari apta sunt.

§. 7. Circa secundum articulum Indicis prius sententiam nostram

nostram, prout libro nostro exprimitur, perspicuè declarabimus. In *capite* igitur *I. lib. II.* docetur, quod hominis quidem naturæ non congruat, ut vivat exlex; Deum autem supra leges positum, bruta infra leges abjecta. In Deum porro §. 3. omnimodam, & omnis defectus ac impedimenti nesciam libertatem cadere asseritur, quæ & ipsa cum omnipotentia est conjuncta. Unde quod Deus quædam non agit, v. g. quod non plures Lunas circa terram, uti circa Jovem & Saturnum creavit, aut quod non omnia semper agit, v. g. quod quotidie nova corpora mundana, aut novas species non creat; id non est ex defectu libertatis, sed ex proprio beneplacito. Hanc enim solam rationem circa similes quæstiones reddere simplicius, & in majestatem divinam reverentius duco, quam subtilia commenta curiosè adornare, quibus omnipotentia divina in ordinem redigitur. Quod autem Deus quædam non posse agere dicitur, v. g. mentiri, aut promissa sua destituere; id non provenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, naturali aut morali, i. e. illud non ideo non posse dicendus est, quod ens aliquod extra DEUM constitutum ipsius facultatem agendi vinculo quopiam constringat; sicuti qui homo vinculis & compedibus oneratur, ei facultas quoquo versus sese movendi adimitur, aut quod ab ente aliquo extra ipsum constituto obligatio quædam ei sit injuncta, cujus vi à certo actionum genere abstinere sit eidem necessum. Nam qui naturale vinculum alteri injicit, robustior, aut dexterior & astutior est illo, cui vinculum injicitur. Qui autem morale impedimentum agendi alteri asserere potest, superior est illo, cui id impedimentum asseritur. Ergo alterutrum horum asserere, ponit aliquid DEO potentius, aut superius, ipsamq; adeo omnipotentiam, & summam DEI majestatem destruit. Imo ex DEO facit non DEUM. Qui enim non est summus. DEUS non est. Add. lib. I. c. VI. §. 4. 8. Quæ cum ita sint, nil aliud relinquitur, quam ut dicamus, ex proprio beneplacito DEI provenire, quod is quædam agere non posse dicatur; quod beneplacitum mortales ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperatum concipimus.

cipimus. Quæ verba Afinius Tenebrio omisit, vel quod ea non caperet, vel quod per ipsa ansam calumniandi sibi præcipi animadverteret. Scilicet quando mortales de Deo loquimur, non solum id reverenter faciendum, & citra omnem petulantem curiositatem, ac dictatoriam definiendi insolentiam: sed etiam locutiones, quas à rebus humanis commodato velut sumtas, & ad modulum rerum humanarum primitus formaras, Deo adplicamus, ab omni velut imperfectione depurare debemus; ne Deum angustiis, queis humana natura circumscripta est, includere velle videamur. Inde quando de homine sermo est, solemus ejus voluntatem, potentiam, & agendi necessitatem seu obligationem sæpè sibi invicem opponere. Sic sæpè dicimus; homo vult aliquid supra vires seu potentiam suam positurum; vult quod est contra ipsius obligationem: agit quod est contra eandem. Idq; ideo, quia in facultatibus hominis non est ejusmodi perfecta unio, ut omnes semper amice conspirent; sed ille sæpissime in diversa abire, sibiq; invicem repugnare deprehenduntur. At in attributis divinis, quæ ad analogiam facultatum in homine utcunque solemus concipere, perfectissima unio & velut conspiratio est intelligenda; sic ut voluntas Dei ejusdem magnitudini, præstantiæ, justitiæ, sanctitati, bonitati nunquam repugnare possit, & consequenter voluntas Dei nunquam ejusdem bonitati, sanctitati aut justitiæ sit opponenda. Sic quando dicimus, Deus non potest mentiri, quia non vult; non hic est sensus, quasi Deus mentiri quidem posset, modo vellet, aut quasi hoc agendi objectum ab ipsius magnitudine non abhorreret, modo voluntas versus illud se moveret; (sicuti hominibus sæpè naturalis facultas peccatum aliquod patrandi adest, in quod tamen voluntas ipsorum heic & nunc non fertur;) sed quia voluntas Dei nunquam ejus magnitudini & perfectioni adversatur. Sic ut ista assertio planè conspiret cum hac thesi: Deus non potest fidem fallere, aut mentiri, quia hoc repugnat ejus veracitati & justitiæ. Eodem inquam redeunt hæ duæ assertiones, quando Deo adplicantur; quæ tamen

si de hominibus enunciarentur, diversæ sunt, & aliquando una earum falsa. Perinde inquam est, si ve dicam; mentiri repugnat justitiæ Dei essentiali: si ve dicam, idem repugnat ejus voluntati, quæ ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperata concipitur. Ubi autem de libertate Dei sermo est, convenientius meo quidem judicio ejusdem perfectioni exprimendæ videtur, voluntatem, qualis in perfectissimum ens cadere potest, velut principium ipsius actionum assignare, quam justitiam; quod hoc vocabulum simplicioribus facile insinuare possit, quasi in Deo existeret aliqua obligatio extrinsecus accedens, quæ prohiberet certas ipsum obire actiones, abs quibus alias ipsius natura & voluntas per se non abhorreret. Ex quibus ita explicatis ejusmodi resultat interpretatio tralatitiæ illius; *Deus sibi ipse est lex*: hominum quidem voluntas legibus est circumscribenda, ne ad ea patranda aberret, quæ ipsis indigna sunt; Enimvero Deo lege aliqua extrinsecus accedente opus non est, sed voluntas ejus ita sancta, ita perfecta est, ut in omnibus exactissime, prout divina magnitudine & perfectione dignum est, sese velut moveat, non secus ac si exquisitissima quadam lege regeretur. De cætero manifestum est, si quidem istud dictionem proprie accipiatur; inde secuturum maximum hocce absurdum; Deum seipso esse superiorem, cum lex decretum superioris sit. Conferamus cum hisce articulum II. Indicis. *Deum, eo quod agens liberrimum est, natura sua legibus ita non teneri docet, ut hoc vel illud (intellige peccata) agere non possit, affirmatq; omnia illa, quæ non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere, legemq; sibi ipsi non nisi ex placito esse.* pag. 133. §. 3. *Quod autem. & p. 166. §. 6. sicut & valde àxvêwç ibid. Sed nec citra animadversionem &c.* Hunc articulum si considero, sane mediocris mihi videtur fraus diaboli, quando in allegato Scripturæ dicto unum & alterum vocabulum insidiosè reticebat; ita ut si comparatur cum detorsionibus hæc adhibitis, vix pro specimine primæ laureæ in facultate calumniandi haberi queat. Enimvero Asinius Tenebriæ Licentiatum & Doctorem se in eadem

eadem facultate jam exhibet, ad cujus pedes tiro ille adhuc puto diabolus tanquam discipulus sedere, & biennium suum absolvere debebat, si cum honore velit in ea facultate locum obtinere, abs qua ipsi nomen est inditum. Primo enim hæc verba, *Deum legibus suis non ita teneri, ut peccata agere non possit*, à deterrimo sycophanta ita sunt concepta, ac si docerem; Deum per leges suæ naturæ non impediri, quo minus peccare possit, adeoque Deum revera posse peccare. Quæ blasphemia tantum à verbis & mente mea abest, quantus ad ætherium cœli suspectus Olympum. Neq; dd. ll. neq; alibi in meo libro hæc extat thesis: *Deus naturæ suæ legibus ita non tenetur, ut hoc vel illud (nempe peccata) agere non possit.* Sed hæc sunt mea verba; *Quod DEUS quædam non posse agere dicitur, est ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperatum concipimus.* Sed nec illa mea est thesis: *OMNIA illa, quæ non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere.* Verum ita se habent verba mea: *Quod Deus QVÆDAM non posse agere dicitur, id non provenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, naturali aut morali.* Quid discriminis inter hæc theses intercedat, cæcus sit qui non videat. Quod si a. aliquis quærat, quare ego thesin meam particularem posuerim; causa est; quia cætera peccata, quæ in homines cadunt, quæq; nos animo concipere possumus, ideo in Deum non cadunt, partim quia illa exercentur actu aliquo corporeo; Deia. essentia est spiritualis; partim quia patrantur adversus superiorem, Deus a. superiorem non habet; adeoque quia objectum ejusmodi actionum in Deo citra contradictionem fingi non potest. Et sic Deus peccare non potest, quia quædam peccata sanctissimæ, justissimæ, & perfectissimæ ejus voluntati adversantur, reliqua contradictionem involvunt. Deniq; nec hæc thesis uspiam in libro meo extat? *Deum sibi ipsi legem non nisi ex placito esse.* Quæ & ipsa tam absurda, nulloque plane sensu est, ut non nisi in cerebro Asinii Tenebrionis nasci potuerit. Neq; vero consequitur; si homo legibus naturæ teneretur, Deum quoq; suæ naturæ legibus teneri, Nam quod

homini dictamina rectæ rationis leges sint, causa est, quia Creator O.M. homini præcepta sua per ista insinuat, sic ut iisdem imperium Dei vim legum tribuat; uti ostendimus *lib. II. c. III. §. 20.* Sed si vel maxime essentiam divinam ad modulum nostræ rationis vellemus exigere, quod nempe & ipse, quando actionem aliquam est suscepturus, velut reflexionem faciat super essentia & attributis suis, an hæc eandem deceat, vel non: tamen illud ipsum, quod ita concipitur, velut dictamen, lex proprie dicta vocari nequit, utpote quæ necessario à superiore proficisci debet. Nec ad rem faciunt, quæ Asinrus deinceps blaterat; (*Ex quo posteriori loco (nempe p. 166. §. 6. ubi dixi intolerabile esse homuncionem oggannire suo Creatori, Deus debet necessario aliquid facere,) intelligitur fundamentum erroris esse, quod existimat, legibus natura adstrictum esse, majestati omnipotentia incongruum esse: cum tantum quidem absit, ut vel omnipotentia vel beatitudini divine hoc quidquam deroget, ut etiam perfectionem & immutabilitatem Dei quam maxime confirmet.* Equidem majestatem terreni alicujus principis non dedecet, legibus, queis alias per fastigium suum exemptus videri poterat, ultro se subjectum profiteri; quia omne regnum humanum sub graviore regno est. Ast hoc utiq; majestati divinæ derogat, legibus propriè dictis obnoxium esse; quia si Deus legibus propriè dictis tenetur habet superiorem; si superiorem habet, Deus non est. Claudit demum sycophanta hunc articulum: *Sequitur autem Pufendorfius in errore hoc Zwvinglianos, qui etiam legibus Numen non teneri ideo docent, quia libere cum creaturis agere licet.* Atqui ego nequaquam assertionem meam ex eo fundamento deduxi, quia Deo libere cum creaturis agere licet. Deinde etsi mihi jam non vacat inquirere, quid illi, quos iste Zwvinglianos vocat, super jure Dei in creaturas stantur: hoc tamen mihi persuadeo, neminem eorum tam stupidum esse, ut ita ratiocinetur: *Numen legibus non teneri, quia libere cum creaturis agere licet.* Cum potius inverso ordine dicendum fuerat: ideo Numini libere cum creaturis agere licere, quia legibus non tenetur. Cæterum non obscurum est, quo sine nequam calumniator ist-

hanc clausulam addiderit. Vult quippe aliis persuadere, me errore isto, tantopere à nostratibus exagitato, teneri, quasi Deus citra ullam velur reflexionem magnam partem hominum ad æternos inferni cruciatus condiderit. Abs quo dogmate tantopere abhorret mea mens, ut illud manifestam in se contradictionem involvere judicem: ex absoluto placito aliquem ad æternas pœnas damnare. Quia omnis pœna justa demeritum præsupponit: nec bonum dixeris creatorem, si hoc sine creat, ut creaturæ infinities pejus sit, quam si creata non fuisset.

§. 8. Articulus III, paucis verbis expediri potest. *Quando p. 133. docet, ex placito vel voluntate non autem ex naturali vel essentiali impedimento provenire, quod Deus quadam agere non posse dicatur; voluntatem utiq; & essentiam Dei non unum idemq;, sed distincta esse cum Vorstio T. de Deo docet.* Heic verba mea mutilata adduci adparet; quæ ita sese d. I. habent: quod Deus quadam non posse agere dicitur, id non provenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente naturali aut morali, sed ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperatum concipimus. Ubi manifestum est, furciferum omittere verba hæc, extrinsecus accedente, & pro morali substituere essentiali, quasi inter duo hæc nihil interesset. Et res ipsa loquitur, me voluntatem Dei opponere coactioni validioris, & imperio superioris; nequaquam autem vel essentia, vel sanctitati, bonitati, aut justitiæ divinæ. Eat igitur, & alium quærat, quem cum Vorstio heic consensisse memiatur.

§. 9. Circa articulum IV. prius nostræ sententiæ liquido erit repræsentanda, ut eo clarius omnibus adparere queat, quæ fide in meo libro Afinius Tenebrio sit versatus. Verba mea hæc sunt, p. 134. *Hinc & quando Deo tribuitur justitia, non illa est intelligenda respicere aliquam obligationem, aut jus in altero, sicut justitia humana id infert. Sed quia talem agendi modum perfectissima suæ naturæ congruere ipse operibus & per revelationes ostendit: inde eisdem mortales id vocabulum applicamus, quo quæ recte à nobis adversus alios aguntur exprimimus.* Adstruitur eo loco hæc thesis, quod libertas Dei

nullis legibus proprie dictis circumscribatur. Objici heic poterat, Deum utiq; esse justum. Jam autem justiciam tam personæ, quam actionis involvere respectum ad legem; Ad quod reponitur; justiciam DEI, & justiciam humanam disparis esse indolis. Nam justitia humana respicit obligationem, quæ legem & superiorem ponit: jus autem, si perfectum sit, notat facultatem alterum cogendi ad præstandum vi propria, aut actione in foro intentata; aut ubi imperfectum sit, saltem probabilem rationem super alterius inhumanitate conquerendi. Atqui quæ Deus agit, haudquidquam ex obligatione aliqua, aut dictante lege agit, quia DEO superior non datur; & nemo jus adversus Deum valiturum jactare potest. Quis enim vel vi adversus Deum contendet, vel in quo foro actionem adversus eundem instituat, vel qua fronte creatura super inhumanitate creatoris expostulabit? Quia autem DEUS constantissimè sua promissa servat, & supremi legum latoris & assertoris, atq; judicis munere incorrupte fungitur; idq; quia hic agendi modus cum perfectissima ipsius natura congruit, qui cum & voluntas ejusdem perpetuo conspirat: inde istud attributum divinum solet exprimi vocabulo justitiæ, quia & justitiæ humanæ non postrema pars est promissa servare, & jus ἀποστομωτικῶς dicere. Sic & p. 166. §. 6. & p. 177. §. 12. nihil aliud inculcavimus, quam justiciam DEI, & justiciam hominum non eodem modulo esse metiendam. Nam justitia commutativa & distributiva magnam humanæ justitiæ partem absolvit. Atqui justitia distributiva versatur circa contractum societatis; commutativa circa pacta reciproca de rebus & actionibus in commercium venientibus, vid. *lib. I. c. VII. §. 9. 10.* Quis vero mortalium cum DEO contractum inivit societatis circa habendum pro rata parte lucrum & damnum? Quis DEO quid vendidit, quis ab eo quid emit? quis pecuniam ipsi credidit. vid. *Psal. L. 10. 11. 12. Roman. XI. 35.* Add. quoq; p. 164. 165. Audiamus jam Asinium Tenebrionem, qui heic utiq; dat sine mente sonum. Bellua visa loqui, rudere visus homo. Et sanè monstri

similis est in eodem animali astutia plusquam diabolica, & stupor sesquiasininus tam mire invicem mixtus & confusus. Statuit, inquit, *Justitiam ad Deum propter similitudinem saltem, talem nempe agendi modum, qualis est in hominibus, ad Deum adplicari, Deoq̄ ἀνώτερος imo etiam minus Deo quam hominibus competere.* p. 134. Hinc & quando &c. inser homines sanctum. p. 166. §. 6. p. 177. §. 12. *Istis locis &c.* Heic patet, priora verba mutilate esse adducta, & prout heic ponitur, nullum planè exprimere sensum. Per horribilem quoq; calumniam affingitur mihi, quod ego scripserim, *Deo justitiam ἀνώτερος competere*: quod dictum nullibi in meo libro extat. Ego doceo, Deum eminentissimè esse justum in servandis promissis, & exercendo velut munere judiciario: alios actus justitiæ humanæ in Deum propter perfectissimam ejus naturam non cadere. An qui ita de justitia DEI docet, ἀνώτερος seu impropriè DEUM esse justum docet? Par mendacium est, quod addit, me statuere, *justitiam minus Deo quam hominibus competere.* Ubi ista verba in libro meo legisti, fureifer? An, si dicam, in DEUM non cadit justitia, quæ contractus onerosos regit, quippe qui inventi sunt ad sublevandam indigentiam humanam; ideo dico, DEO minus competere justitiam, quam hominibus? Perindè ac si velles inferre; DEI scientia non paratur per discursus humano ratiocinio similes, à notioribus ad ignotiora procedendo; igitur DEO scientia minus quam hominibus competit. Ex quibus omnibus constat, nihil meam sententiam commune habere cum Socinianorum commentis; quos passim nebulo infamioso suo libello ad fucum simplicioribus faciendum, velut illi mecum conspirarent, adducit.

§. 10. Articulus V. inauditam novitatem continet. *Deum non principaliter propter essentiam, sed propter potestatem, voluntatem & beneficia coli.* Ubi miseret me Brochmanni, & aliorum, qui hætenus orthodoxi crediti nunc ab Asinio Tenebrione in Socinianorum classem compinguntur. Ita enim ille artic. de Prædestinat. cap. 3. quæst. 7. *Omne jus, quod Deus sibi vindicat in creaturas, veluti æquitate temperatum est, ita nititur aliquo Dei in creaturas beneficio. Si enim quidquam*

quam in rerum natura esset, quod per actionem nullam divinam esset id, quod est, nullo certe jure illud Deo subditum dici posset, eo quod à Deo non dependeret, ac ea propter sui juris esset. Et sanè ita clarè à me ea res d. p. 91. 92. est exposita, ut non nisi assensus eam non capere, non nisi sycophantarum princeps calumniari queat. Exponitur ibi, utrum hæc sola ratio sufficiat imperio in alterum sibi arrogando, quod quis natura præstantiore, quam alter, sit præditus? Id quod à nobis negatur; quia præstantior gradus essentia per se non involvit necessario dependentiam minus præstantis gradus. Additur, etsi impia sit Epicuræorum thesis, Deos felicitati suæ immerfos, humana non curare; probandam tamen eorum ratiocinationem, illa thesi posita religionem inanem fore. Nobilitatem enim essentia admirationem excitare posse, cultum non posse. Cultus enim divini præcipuæ partes sunt ex religione naturali, DEum diligere, timere, in eum sperare, eidem parere. Ast quomodo diligere eum possumus, qui nihil boni nobis fecit, aut qui nullo modo ad nos quid spectat? quomodo timere, qui nihil acerbi nobis inferre vult, aut potest? quomodo in eum sperare, qui nulla nostri cura tangitur? quomodo ei obsequi, qui regimen in nos nullum exercet? Sed res tam clara est, ut putidum sit, verbum amplius addere. Et qui contrarium asserunt, horrendis sese absurditatibus involvunt. Statuendum quippe illis est; DEum propter solam essentia suæ præstantiam debere coli etiam ab illis, qui ab eodem non dependent. Atqui isti, quos citra ullum à DEO acceptum beneficium sola ejus essentia nobilitas ad cultum obligare dicitur, erunt DEO vel æquales, vel inæquales. Si æquales, sequetur, plures esse Deos, æquales & invicem independentes; sequetur, cultum ab æquali in æqualem proficisci posse; cum tamen omnis cultus involvat agnitionem eminentia in eo, qui colitur. Sin inæquales, sequetur, DEum non esse conditorem omnium substantiarum; & existete aliquid in hoc universo non-summum, quod tamen à DEO non dependeat; dariq; entia finita, quæ vel ab alio quoquam DEO præter eum, qui est creator cæli & ter-

& terræ, sint condita, vel à seipsis originem suam duxerint. Quæ sunt theoremata digna Asinii Tenebrionis theologia, abs cujus singulari ingenio orbis eruditus curiosissimum jam opus expectare incipit, *Systema Theologia eorum hominum, quorum Deus non est creator*. Sed nec citra animadversionem transmittendum est, quod vocabulum *voluntatis* thesi suæ infercit. Neq; enim in meo libro d. l. aliquid de voluntate extat; & nullum sensum hæc propositio habet; *Deus est colendus propter voluntatem*. Solennis tamen hæc ipsi ars est, verba mea suis allumentis interpolare, ut demum thesis calumniæ capax prociui queat. Velim quoq; considerari ea verba, quæ in Indice sequuntur: *Idq; primum implicite his verbis p. 79. Adeoque legibus obeditur non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem præcipientis*. Jubeo, ut omnes aciem mentis suæ intendant, an possint capere hanc consequentiam: legibus non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem præcipientis obeditur; Ergo Deus est colendus non principaliter propter essentiam, sed propter beneficentia.

§. II. Sequuntur errores circa hominem in statu integritatis, qui in Asinii Tenebrionis male temperato cerebro sunt enati. Quos ultro evanescere deprehendet, qui consideraverit, mihi propositum fuisse, disciplinam juris naturæ & gentium non ad mores unius aut alterius populi, aut ad genium certæ religionis accommodare; sed ita universaliter eam concipere, ut sit ad captum quarumcunq; gentium, quamcunq; religionem foveant, modo locum aliquem sanæ rationi apud se relinquunt. Quæ causâ etiam fuit, ut ejusmodi fundamenta & principia forent assumenda & constituenda, quæ apud omnes populos citra ullum religionis discrimen admitterentur, aut saltem ad quæ admittenda isti ope solius rationis naturalis adigi possent. Nisi enim in principio conveniamus, frustra omnis opera circa persuadendas alicui conclusiones impenditur. Atq; hoc ipsum satis clarè professus sum in præfatione ad Lectorem circa finem hisce verbis: *Cum hæc disciplina non solos Christianos, sed universum mortalium genus spectat; tale sane principium constituere convenientius fuerit, quod nemo, modo rationis sic compos, abnuere queat*. Inde quando

D

nobis

nobis de statu hominum naturali sermo est, i. e. quando considera-
 mus, qualis futura esset hominum vita, si nihil auxilii, nihil commu-
 nicationis ab aliis hominibus accederet; fingimus nobis animo
 conditionem alicujus hominis solitarii, undecunq; in hanc terram
 ab omni humano cultu vacuam projecti; ut eo clarius constet,
 quantum auxilii & solatii homini ab alio homine accedat, Nequa-
 quam autem loquimur de statu Adami, quem Scriptura sacra nobis
 felicissimum describit; de quo hisce quidem temporibus liquido
 constare non potest, nisi ex sacris literis; postquam quæ super eo-
 dem traditio in genere humano primis seculis viguisse videtur, lapsu
 temporum apud plurimos planè exolevit, apud reliquos tenuia
 quædam, multisq; fabulis admixtis confusa vestigia reliquit. Ex
 quibus patet, inter ea, quæ Sociniani de statu Adami tradunt, & in-
 ter ea, quæ nos super conditione cujuspiam hominis planè solitarii
 meditamur, tantum interesse, quantum verus homo à fictio distat.
 His præmissis excutiamus articulum VI. *Docet illum statum, in quo homo
 absq; ulla cura vel ope ab alio homine accedente consideratur, longe miserrim-
 um esse; ne illo quidem excepto, in quo homo iusta statura ac robore præditus
 fuit, quam primum existere cœpisset. b. o. statum Adami ante Evam creatam.*
 p. 140. §. 2. Conferamus cum hisce nostra verba, & desinem⁹ mirari,
 quare ex eodem flore apis mel, aranea venenum trahat. *Per statum
 hominis naturalem intelligimus heic illam conditionem, in qua homo per ipsam
 natiuitatem constitutus* **CONCIPITUR**, *prout* **ABSTRACTA IN-**
TELLIGUNTUR *inuenta atque instituta humana, quibus aliam vel
 faciem vita mortalium induit.* Hunc statum ita conceptum & abstra-
 hendo intellectum dicimus miserimum fuisse futurum. *Si igitur*
CONCIPIAMUS, (sunt verba nostra d. J.) *hominem in hunc mundum
 projectum, si inquam fingamus nobis aliquem hominem undecunq;
 demum in hunc mundum delapsum, & non præditum pluribus do-
 tibus, quam prout nunc homines nascuntur; non autem Adamum
 à DEO in Paradiso collocatum, ubi vestibus non erat opus, & ubi
 delicatissimos cibos arbores ultro velut porrigebant: Si inquam
 fictum istum nostrum hominem concipiamus citra illam curam opem-
 que ab alio homine accedentem, & prout plurima partes nature rerum non-*
dum

dam per industriam humanam ad usum hominis erant exculta ac dispositæ; tunc de ejusdem statu pronunciamus eum fore miserimum. Idq; non solum si ponamus istum hominem esse infantem, cui sine dubio pereundum fuerit; sed etiam si ponamus eum vel maxime jam justa prædicitum statura ac robore, quamprimum, ita nempe in mundum projectus, existere cœpisset. Id si Asinius Tenebrio capere non potest, age, exuamus eum omnibus vestibus, adimamus ei omnia instrumenta, cibi potusq; nihil relinquamus, & in desertam aliquam, ac ab omni humano cultu vacuam insulam deportemus, ibiq; solum destituamus. Ni intra annum factus fuerit, à se miseram ibi vitam trahi, tunc ego bonum & doctum virum eum fatebor. Et tamen Asinius multarum in ea solitudine rerum notitiam habebit, quæ isti, quem fingimus, homini deest. Ex hisce omnibus manifestum est, quomodo scœdissimus sycophanta verba mea in talem sensum detorserit, de quo mihi nunquam in mentem venerat. Cum enim hæc sit mea thesis; si fingatur homo solitarius in mundum incultum projectus, etiamsi ponatur jam justa statura & robore esse, cum tali modo existere cœpisset, ejus status erit miserimus; ex hac talem ille concinnat propositionem: status illius hominis, qui justa statura erat præditus, quamprimum existere cœpisset, erat longè miserimus. Quæ profecto major transmutatio, quam cum ex asino fit Doctor.

§. 12. Quantum articulo VII. sit ponendum pretium, patebit, si sententiam meam declaravero. Postquam igitur d. p. 140. ostenderam, statum hominis alicujus solitarii in mundo inculto destituti fore miserimum, inde ulterius infero; si aliquis sacrarum literarum cognitione carens, & solo naturali lumine subnixus consideraverit mortalium primævam indigentiam & imbecillitatem, quam debiles sint, quam indigi omnium rerum, ubi nascuntur; cum is utiq; rationis ductu colligere possit, aliquando genus humanum initium cepisse: non aliter sibi persuadere potest, quam peculiarem curam Numinis circa primam hominum stirpem intervenisse, quousq; ipsi usu & meditatione, ac conjunctis inter se operis necessitatibus suis prospicere didicissent. Atq; hoc ipsum etiam au-

toritate sacrarum literarum confirmatur. Postquam enim Adamus in eam conditionem fuerat reductus, in qua jam genus humanum est constitutum, (nam hanc conditionem semper præsupponimus, quando ex solo rationis lumine disserimus, cui status hominis in Paradiso est incognitus,) sane legitur, Deum ipsi confecisse vestimenta ex pellibus. Ac dum ad agrum colendum eundem ablegat, quis dubitaverit, quin Deus docuerit ipsum naturam seminum, tempora sementis, quo modo, quibusq; instrumentis terra femini accipiendi præparanda foret. Quarum rerum scientiam utiq; ex Paradiso efferre non poterat, ubi hortus ultro ad victum necessaria proferebat. Et si propria demum meditatione & experientia hoc debuisset addiscere, dudum fame fuerat pereundum. Igitur in malam crucem abeat jam cum suo articulo Asinius Tenebrio: *Docet, primum ac recentem orbis incolam h. e. Adamum servari non potuisse, nisi Deus ipsum necessaria etiam vitæ media adhibere peculiariter docuisset.* p. 140. §. 2. *Inde licet de originibus &c.* Nam de conditione Adam in Paradiso planè mihi sermo non fuit.

§. 13. In articulo VIII. repræsentatur horridum quoddam somnium cerebri gravi intemperie laborantis, quo ex variè velut discriptis ac mixtis speciebus malè cohærens imago deformatur. *Quod homo prout ex creatione physice perfectus extra societatem existit, sine lege, ordine & decore reluctantem habuerit voluntatem, brutisq; ipsis inferior ac pravior fuerit, quæ causa, quamobrem lex illi superaddita sit.* Hoc sibi vult pag. 3. Nobis illud §. 3. Exinde p. 4. §. 4. p. 136. §. 5. & 6. p. 138. §. 8. Vahmi Asini Tenebrio, quam multi ruditatem & malitiam tuam ignorare poterant, nî malè consulta mens, pœnæq; suæ imminens, ad Indicem Novitatum compilandum te stimulasset. Nunc quia hac potissimum via inclarescere voluisti, age efficiam, ut voti tui compos fias. Cum igitur Asinio librum meum legenti somnus obrepisset, visus est sibi videre speciem hominis primitus quantum ad substantiam suam creati perfecti, qui tamen foret exlex planè, & horridus, pravisq; cupidinibus scatens, sic ut brutis miserior & pravior existèret: donec ea conditio hominis DEO displiceret, qui ad ipsam dispellendam legem ei superaddidit. Credo ad eundem modum

dum, uti qui parietes ex rudi lapide extruxit, postea eorum asperitate offensus rectorio eosdem inducit. Mox cum somnus placidè discussus esset, putavit se id in libro meo legisse. Atqui antequam tua somnia chartæ illineres, debueras denuo librum meum legere, ut constaret, num Morpheus fortè tibi illuserit. Sanè enim à me nuspiam scriptum est, *hominem physice perfectum sine lege ordine & decore unquam extitisse.* Contrarium à me docetur p. 6. & p. 312. 314. Nuspiam à me scriptum fuit, *hominem ab ipsa creatione reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisq; ipsis miserorem ac praviorem fuisse.* Contrarium potius insinuo p. 136. ubi rationes, quare exlex vita hominem non decuerit, petuntur ex conditione hominis *primigenia, aut post superveniente.* Quare primigeniæ hominis conditioni non convenerit vita exlex, exponitur d. l. §. 5. Quare eadem non convenerit conditioni hominis post supervenienti, docetur d. l. §. 6. 7. 8. Quando autem necessitatem legis ex conditione subjecti demonstratum eo, non statim suppono, subjectum illud aliquando à lege immune fuisse. Sicuti v. g. si dicam, congruum valdè esse & utile homini pedes habere, ne tanquam vermis humi repere cogatur; non statim præsuppono, hominem aliquandiu pedibus caruisse, & deprehensa reptionis deformitate pedes ipsi superadditos. Quo sensu autem entia moralia rebus & motibus physicis superaddita dicantur, sequenti §. tradetur. Inde & adparet, quam ridiculum sit, quod addit: *Talia vero Socinianorum & Hobbesii principia secutus docet*: cum satis constet, de illis, quæ Tenebrio heic comminiscitur, nemini mortalium unquam in mentem venisse.

§. 14. Articulus IX, ita se habet: *Attributa vel Entia moralia originitus homini physice perfecto superaddita saltem, non concreata esse.* p. 3. §. 3. & 4. Video isti homini parum cum entibus moralibus convenire; tentabo an possim illum cum hisce in gratiam reducere. Quod si aliquis dicat, me operam ludere, dum a finum docere aggredior; excusabit me ille nescio quis ex Sanctis minorum gentium, qui anseribus concionatus memoratur.

Trado igitur d. p. 4. §. 4. modum originitus producendi entia moralia vocari *impositionem*; sicuti modus originarius producendi substantias physicas ex usu Theologorum vocatur creatio; sicut Latini autores vocabulum creationis productioni personarum moralium frequentissime adhibeant. Causa autem, quare impositionis vocabulum nobis heic potissimum arripserit, est, quia non solum illud à philosophis in simili materia adhiberi cœpit; sed & quia magis appositum nondum dispicere potuimus. Cum enim entia moralia sint modi, seu si ita mavis accidentia, quæ utiq; subjectum aliquod prærequirunt; & vero accidentia physica ipsam substantiam rerum physicam perficiant, alterent, aut alio modo disponant & afficiant, eamque velut ingrediantur; entia moralia contra rebus quoad substantiam physicam perfectis velut superaddita intelliguntur. Exemplum proponemus, ex quo illa impositio, in omni classe entium moralium, (quarum quatuor potissimum nos facimus, statum, moralem personam, quantitatem, & qualitatem,) liquido perspicui queat. Est igitur aliquis studiosus, non quidem auream, sed plumbeam in literis, mediocritatem sectatus, qui ad munus aliquod involandum non parum sibi Doctoris titulum profuturum sperat. Is abit in Galliam, pecuniam Professoribus offert. In cathedram ducitur; per sesqui horam silet & erubescit, quod disputationis inauguralis loco habetur. Post mitra imponitur, Doctor creatur, renunciatur, proclamatur, ab omnibus pro tali haberi & honorari jubetur. Heic, ne comœdiam actam credamus, repente ex omni entium moralium genere aliquid ipsi fuit superimpositum. In novum statum seu ordinem jam protruditur, in quo antea non erat. Nova quoq; persona ipsi imponitur. Qui enim antea simpliciter Dominus Johannes erat, jam Dominus Doctor Johannes, & quidem Utriusq; Juris factus est. Ex classe *quantitatum* moralium nova quoq; existimatio ei superadditur. Qui enim antea frater ignorantie habebatur, jam ubi nomen Doctoris insonuit, à rusticis creditur herniam posse curare, aut putridos dentes extrahere.

trahere, aut lumbricos intestinis elicere. Ex classe *qualitatum* moralium superadditur eidem novus titulus, ut Doctor audiatur, qui Asinus est. Confertur potestas publicè docendi, si vocationem nanciscatur; salarium eo nomine accipiendi, si detur; de jure respondendi, si quis consulere ipsum velit. Deniq; obligatio ei injungitur, ut quando de jure consultitur, in principia juris ne impingat. Tanta moles entium moralium imponitur & superadditur homini, qui jam physicè erat perfectus, i. e. qui corpus & animam, oculos & aures, manus & pedes, ventriculum & jecur habebat. *Superadditur* dico, quia substantiam & qualitates ejus physicas per se entia moralia non afficiunt, aut alterant. Postquam enim Doctor renunciatus fuit, non fit longior aut crassior, non accipit novum membrum corporis; si antea habuit caput acuminatum, illud non fit deinceps rotundum; non fit quoq; vel pilo melior & doctior, non saltat elegantius, quam antea, non digladiatur dexterius, non levius ineptit. Ex accidenti tamen fieri potest, ut entia moralia occasionem præbeant qualitates physicas augendi aut depravandi. Nam quibusdam titulus incitamento est ad eruditionem parandam, ut fiant, quod audiunt; aliorum ruditas augetur, dum tituli inani sonitu adquiescunt. Nonnullis gravitas & modestia, aliis fastus & stolidi jactantia accedit. Movet aures meus auditor, credo quod jam aliquid de entibus moralibus quasi per nebulam sibi cernere videatur. Et quia jam aliquod vestigium docilitatis in eo animadverto, scrupulum, qui ipsum urgere videtur, eidem adimam; num igitur nulla dantur entia moralia concreata? Quippini, mi Asini? Nam ego nusquam *superadditum* esse, & *concreatum* esse opposui; nec nostræ sententiæ repugnabit, qui aliqua entia moralia homini concreata, i. e. in ipsa creatione superaddita dixerit. Imo & ego de statu naturali p. 6. & de obligationibus congenitis p. 312. trado. Quod autem substantia modo vel accidente, subjectum adjuncto, ut ut tempore simul, natura tamen prius sit, etiam urones philosophiæ norunt. Sic ut nihil repugnet, statum aliquem

aut

aut obligationem homini esse concreatam aut congenitam; & tamen eidem physicè perfectò velut superadditam concipi. Audiamus nunc, num & antehac entia moralia probè intellexerit Asinius Tenebrio. *Intelligit autem, inquit, per entia moralia illos etiam modos, (ut loqui amat,) quibus homo creatura esse debet, autorem sui agnoscens, colensq̄, quibusq̄, diversa planè à brutis ratione vita eidem exigenda est. (h. e. legem naturæ.) Sic enim entia moralia ipse explicat pag. 5. & 6. §. 6. & 7. Tu qui in meum librum nefariam tibi censuram arrogabas, tantopere cœcutiebas, ut nō animadverteres, me nuspiam legem in genere, aut legem naturæ inter entia moralia referre. Equidem normam actionum moralium eam nuncupo l. i. c. VI. Ast ut norma cum normato ejusdem naturæ sit, necessarium non est. Ad ferream normam etiam lapides & ligna exiguntur. De cætero quid planius est meis verbis p. 6. §. 7. dum doceo, statum naturalem absolutè consideratum vocari illam conditionem, in qua homo constitutus esse intelligitur, dum eximium præ aliis animantibus eum esse voluit Creator, i. e. dum legi eum naturali obnoxium fecit, à qua bruta sunt immunia. Ex quo statu fluit, (i. e. quia Deus hominem constituit in tali statu, in quo lex naturalis ipsi foret observanda, & ejusmodi dotibus ornavit, quibus bruta carent, consequitur,) quod homo debeat esse creatura autorem sui agnoscens, colensq̄, & cui diversa planè ratione à brutis vita sit exigenda. Pergit Asinius: *Illud vero, nempe quod entia moralia originitus superaddita saltem, non autem concreata homini sint, quando docet, cum Papistis maxime facit. Ex his enim Bellarminus cap. 6. de gratia primi hominis eundem in modum scribit. Creatio refertur ad naturam, indumentum virtutis ad superaddita dona. Et mox. Innocentia autem ad illius vestem non naturalem. Atqui virtutes illæ, & innocentia primi hominis, de quibus inter nostrates & Pontificios disceptatur, non sunt entia moralia. Imò ne ipsa quidem virtus moralis ens morale est, sed pertinet ad classem qualitatum physicarum; quod Asinio paradoxum videri non miror. Quod autem Bellarminus dona primi hominis vocat superaddita, & ego entia moralia homi-**

hominī superaddita doceo, exinde non magis ego cum isto conspiro, quā hæc consequētia est bona; calceus induitur, thorax induitur, ergo calceus est thorax. Subjūgitur demū huic articulo emblemata aliquod, nō quidē Tribonianum, sed furciferianum. *Ue multa paucis exprimantur, inquit, si quis penitius inspexerit Pufendorfii opus, non diffitebitur, Pufendorfium non modo entia moralia, verum etiam totum ferme librum primum, tam obscure tradere, ut ipse vix intelligat quid infirmis suis novitatibus sibi velit, nisi ut eas imprudenti juvenuti sub terminis metaphysicis & fictitiis venales indigne exponat.* Ast mi nimum stolide furcifer, si revera paucis multa volebas exprimere, id debueras dicere; te & alios, qui Pufendorfii librum allatarunt, fuisse asinos ad lyram. Et quis cogebat te tuosq; complices omnino librum meum legere, aut ad eum carpendum provolare, si præ obscuritate ipsum non intelligebatis? Quod alias obscuritatem attinet, cum illa duplex sit, dictionis, et rerum; de illa sane nemo queri potest, qui latine novit. Hanc autem amoliri non semper est penes scriptores. Et quid asinis satis clarum esse possit? Quod si quæ in genere super entibus moralibus traduntur obscuritate quadam videantur laborare, culpa fere penes philosophos est, qui vix levi brachio ista attingunt. Ac decedet obscuritas, si ista usu trita fieri incipiant. *Imo desinent & tibi entia moralia obscura videri, modo per aliquod tempus inter auditores meos asidere velis; qui te eo libentius in catu suo ferent, quod dum longas tuas aures subinde motitas, eadem opera muscas à vicinis sis depulsurus, aut lenem ventulum factururus.*

§. 19. Articulus X. est. *Primos homines, prout in origine ac statu suo primævo se habuerunt, non tantum mortalium nomine appellat, sed tantam etiam illis imbecillitatem tribuit, ut sine peculiari cura servari non potuissent. Mortalitatē etiam causa genus humanum diversitate sexus, propagandi, sese facultate creatum esse, p. 140. §. 2. Inde licet. p. 750. Hujus articuli priori membro supra §. 11. satisfactum fuit; ubi satis patet, nos primos homines in statu integritatis haut quidquam mortalium vocabulo insignire; cum de istis eo loco sermo non*

fit. In posteriore membro calumniator pro more suo verba mea foede corrumpit, quæ p. 750. §. 2. ita se habent. *Postquam igitur morti obnoxium fuerat redditum genus humanum, ne aut nova semper stirps creando esset sufficiens, aut tam nobilis speciei duratio unius ævi spatium extingueretur, sapientissimus Creator prospexerat discrimine sexus, & naturali facultate indita commixtis corporibus sese propagandi.* Heic animadvertere debebat sycophanta, non frustra verbum plusquamperfecti temporis, fuerat, prospexerat, esse positum, ad significandum, genus humanum non ab initio fuisse morti obnoxium, sed postea ad eam conditionem devolutum: et in hunc eventum, quem Deus utiq; præviderat, velut provisionaliter diversitatem sexus, & facultatem se propagandi humano generi inditam eo quoq; sine, ut idem morti obnoxium factum citra novam creationem durare posset. Idem alio modo efferri potest. Ab initio par hominum diverso sexu creatum fuit, ut stirpem ex se propagare posset, morti non obnoxiam. Postquam homines morti fuerant obnoxii redditi, illa propagandi se facultas huic quoq; fini inserviebat, ut non subinde novi homines essent à Deo immediate creandi, nevé intra spatium unius ætatis genus humanum foret extinguendum. Eiq; rei sapientissimus Creator quasi eventualiter prospexerat per diversitatem sexus, quæ tam in statu integritatis, quam corruptionis usum haberet. Non credo esse, qui luculentiorẽ heic declarationem desideret.

§. 16. *Articulus XI. ex prioribus jugulatur. Recentem & solitarium orbis incolam attonitum, hoc e. consternatum fuisse.* p. 140. §. 2. Quid tum? Ille recens orbis incola non est Adamus, sed quem fingimus, animoq; concipimus in mundum undecunq; projectum. Quem si ponamus ita repente solum in orbe inculto destitutum, quis negaverit subita rerum imagine confusum, & attonitum fuisse circumspecturum vastam mundi machinam, corporum coelestium splendorem; nec non anxie meditaturum, quid sibi inter omnia ignota & nova agendum foret. Hoc si capere non potest Asinius Tenebrio, per me in Morboniam abeat.

§. 17. Arti-

§ 17. Articulus XII. non firmiore, quam prior, stat talo.

Illud autem, quod primus homo exera societatem sine lege, ordine ac decore miserrimus fuerit, probari illo posse dicto puer: Non est bonum, hominem esse solum. Præfat. fol. 3. fac. 1. Ceterum &c. In primis vero p. 138. §. 8. Igitur quod homo non miserrimam &c. Tædet me roties repetero, d. l. non esse mihi sermonem de Adamo in statu primævæ felicitatis. Sed quando p. 136. §. 6. seqq. adduco rationes, quare homini non conveniat, ut vivat exlex, earum aliquos desumo ex conditione naturæ humanæ post superveniente, quæ verba extant, d. pag. 136. lin. 9, 10. Inter has rationes p. 138. §. 8. adducitur quoq; hominis imbecillitas, quæ miserrimum ab omni aliorum auxilio & societate destitutum effectura erat. Quem locum hisce verbis claudio: Igitur quod homo, ex conditione scilicet post superveniente, non miserrimam vitam inter omnia animantia degit, à conjunctione sui similium habet. Non est bonum hominem esse solum non ad matrimonium duntaxat, sed & ad societatem cum aliis hominibus in univ ersum pertinet. Quis non videt, istam sententiam à nativa sua sede & intentione ad aliam materiam transferri & adplicari; qualis adplicatio ne à sacris quidem literis aliena est. Sicuti fas mihi est plerasq; sententias Psalmi LII. & CXX. ad conditionem meam, qua heic inter malevolorum quorundam calumnias per annum & amplius conflictatus sum, adplicare. Quæ cum ita sint, planè præter rem Asinius Tenebrius tanto cum supercilio heic febriculosam suam philosophiam expromit. Quasi vero, inquit, externa illa socialitatis felicitate deficiente naturalis etiam & essentialis hominis deficeret felicitas. Quasi verò non ipse Deus declarasset, felicitatem primi hominis etiam in paradiso non futuram fuisse omnibus numeris perfectam circa societatem. Quasi vero inquam, pergit coaxare rana, bonis fortunæ deficientibus bona statim animi & corporis deficerent. Quasi verò inquam aliquis magnopere gavisurus sit animi & corporis sui bonis, ab omni humana ope in solitudine destitutus. Alicujus, non autem omnis humana felicitatis causa est socialitas, augmentum, non fundamentum. Argutè dictum, & supra Asinii captum. Quasi vero ego alicubi asse-

ruerim, omnis felicitatis humanæ causam esse socialitatem. Nam non statim cujus absentia me miserum reddit, ejus præsentia omnem mihi felicitatem conciliat. Si tua uxor in capillum tibi involat, miser es; si eadem blando tibi aridet vultu, non ideo albæ gallinæ filius es.

§. 18. Sequitur Locus de homine in statu corruptionis. Nam tanta fuit nebulonis istius circa calumniam mihi instruendam sollicitudo, ut etiam quos ipse somniaverat errores velut sub locos Theologicos redigeret, ad fucum simplicioribus faciendum, quasi ego integrum systema novæ cujusdam & inauditæ Theologiæ procudere instituissem. Hæc igitur primo occurrit articulus XIII. *Entia moralia eorumq; effectus originitus etiam considerata amitti vel deleri pro lubitu posse sine ulla mutatione aut corruptione ejus rei, cujus antea fuerunt, pag. 4. §. 4. Ac per eadem. p. 19, §. 23.* Credit hæc Asinius, hac assertione negari labem illam, quæ ex amissa imagine Dei per lapsum in genere humano consecuta est. Sed uno verbo illi somnium hoc excutiam. Quæ per lapsum Adami amissa sunt, haut quidquam erant entia moralia, sed longe sublimioris indolis. Qui amisso rationis usu in delirium incidit, qui amissa valetudine horridis morbis corripitur, qui amisso visu excæcatus est; in eo haut quidquam ens aliquod morale perisse aut mutatum esse dicimus. Quod si tamen stupor Asinii capere non possit, vera entia moralia, eorumq; effectus deleri posse, nulla mutatione physica in re, cui erant superaddita, proveniēte, seu ut ipsa rerum substantia physica haut quidquam immutetur, age afferamus exemplum, quod Asinius Tenebrio manibus palpare queat. Fingamus Asinium Tenebriorem, si diis placet, professorio munere fungi. Fingamus eundem ob quædam scelera, puta ob famosos libellos editos, munere dimoveri, & infamem fieri. Quot hæc entia moralia perierunt? Periit ipsi status, in quo hactenus egit, periit persona, quam gessit, periit obligatio ad legendum & disputandum; periit deniq; titulus, ut deinceps audire cogatur Dominus. Professor. Et tamen ejusdem jam intra nebulonum

num classẽm conjecti substantia physica nullam sentit mutationem. Statura ejus non contrahitur; crura priorem retinent longitudinem; stolidum manet caput antiquo loco positum, manent aures, (nam præsupponimus ilias per carnificem non abscindi,) manet facies lurida; manent qualitates physicæ, manet eruditio, si quam habuit, manet vox graculis æmula, manet libido saltandi, manet ars digladiandi, circumforaneis lanistis non concedens. I nunc Asini Tenebrio, & de entium moralium obscuritate querelam move.

§. 19. In articulo XIV. extremum proponitur, quousq; aut brutalis stupor, aut dirissima calumniandi libido progredi possit. Sic enim sacerrimus index: *Negat quadam per se citra omnem impositionem honesta vel turpia esse, omnesq; actiones hominis, adeoq; ipsum furtum, homicidium, incestum, adulterium, blasphemiam &c. natura sua actiones esse indifferentes, p. 24. 26. NB. 27. Hoc enim modo. conf. pag. 47. §. 14. pag. 167. §. 4.* Ad hanc calumniam dispellendam etiam nihil amplius necessarium sit, quam ut quis loca adducta in meo libro accurate legat, explicare tamen paulo clarius ibi tradita placet, ut eo manifestius constet. Asinium Tenebrionem omnibus sycophantis & nebulonibus palmam præripere. Quando igitur a Scholasticis inquirebatur, quodnam discriminis esset inter ea, quæ naturali, & quæ positiva lege vetantur aut præcipiuntur; id demum ab uno vel altero pronunciatum intralaticium dogma invaluit, ut quæ lege naturæ præcipiuntur, aut vetantur, in se & sua natura honesta aut turpia esse; quæ vero positiva, per voluntatem & imperium legislatoris talia fieri dicerentur. Et admisissent hæc fortasse commodam explicationem, modo certum constituissent *ἡρώσιμα*, ex quo liquido constaret, an & cur aliquid in se esset honestum vel turpe. Id dum non fecerunt, necessum fuit provenire definitionem legis naturalis, quæ non posset non in circulum revolvi, & petere id, quod est in principio. Si enim quæras ex istis hominibus, de quibusnam lege naturæ disponatur? respondent; de iis, quæ per se sua natura honesta & turpia sunt. Sin ulterius quæras, quæ

nam autem sunt illa, per se & sua natura honesta vel turpia? nihil aliud habent, quod respondeant, quam ea de quibus lege naturæ disponitur. Ex quo & aliud horribile absurdum consequitur; si nempe datur aliquid honestum & turpe in se antecedenter ad Deum, vel admittendum esse fatum Stoicum, cui & ipse Deus sit alligatus; vel dari aliquod principium Deo prius aut coæternum, formas rerum quasi determinans & specificans, cui ne Deus quidem cōtravenire debeat, aut possit. Quo cum nihil stolidius fingi posse videatur, sæpe miratus sum non Grotium solum, sed & plerosq; ex nostratibus Theologis istam assertionem citra ullam dubitationem passim assumere. Contra id mihi fixum sedet, discrimen honesti & turpis utiq; à Deo, ejusq; definitione & determinatione esse petendum, nec idem ab alio extra ipsum principio dependens fingendum esse. Quo posito consequitur, necessitatem illam, quæ actionibus ad honestatem & turpitudinem tribuitur, non esse absolutam, sed hypotheticam, supponentem nimirum creationem animantis rationalis, quam nemo est, quin liberrimæ Dei voluntati adscribat. Id est, quod quædam dicantur necessario honesta aut turpia homini, hoc semper est intelligendum cum relatione ad naturam hominis tanquam animalis rationalis & socialis; & consequenter cum relatione ad voluntatem Dei, qui uti omnia, ita & hominem, & quidem tale animal liberrima sua voluntate creavit. Cui conjunctum est, ut si consideremus actiones hominum, prout sunt nudi motus facultatis alicujus physicæ, aut ejusdem negatio, antecedenter ad legem, seu abstrahendo ab omni lege circa eum motum aliquid disponente, esse indifferentes, i. e. neq; bonas neq; malas: bonitatem autem & malitiam, quæ in illis deprehenditur, oriri à convenientiâ & disconvenientiâ cum lege. Et annon ipsa Scriptura sacra peccatum seu actionem malam definit per ἀνομίαν, seu discrepantiam à lege? Ac nullus rusticus est tam stupidus, quin intelligat & adplicare norit tritum illud: Ubi non est lex, ibi non est transgressio. Enimvero heic probe observandū, quid sit nudus motus

motus physicus; & quod hautquaquam omnia vocabula actionem exprimentia notent nudum motum physicum, sed quod pleraque expriment actiones cum relatione ad legem. Toto quippe caelo differentes propositiones sunt; actio, prout consideratur tanquam nudus motus physicus citra & ante omnem respectum ad quamcumque legem, est indifferens, i. e. nec bona nec mala: et omnia vocabula actionem exprimentia notant nudum motum physicum, seu actionem in se indifferentem nec bonam, nec malam. Prior propositio mea est, quam ut arbitrator invictis rationibus stabilivi. Altera nulli mortalium, praeter Asinium Tenebrionem, in mentem unquam venit. Quis enim est tam stupidus, qui nesciat, quasdam voces aut locutiones notare nudum & indifferentem motum physicum, a respectu ad legem abstractum; alias & quidem longe plurimas notare actionem cum respectu ad legem, seu actionem bonam aut malam. V. g. loqui, scribere, manum extendere, lapidem emitte-
 re, arma vibrare, concumbere, rem de loco in locum transferre, ignem excitare, & plurimae aliae, exprimunt meros & simplices motus physicos, qui citra respectum ad legem, & ullam designationem objecti, aut alterius circumstantiae considerati, utique indifferentes, i. e. neque boni neque mali sunt. Sed metiri, blasphemare, calumniari, Indices Novitatum scribere, lapide vulnerare, armis laedere innocentem, homicidium committere, scortari, machari, incestum committere, furari, incendiarium agere, & infinita alia, non notant nudum motum physicum & indifferentem, sed motum aliquem lege vetitum. Pari se modo res habet circa motus animi. Amare, honorare, sperare, probare, gaudere, dolere, & similia, citra respectum ad legem utique indifferentia sunt. Prout autem illi motus versantur circa objectum legibus probatum aut improbatum, boni vel mali fiunt. v. g. Amare Deum, honorare Deum, sperare in Deo, probare bonum, gaudere bonis eventibus bonorum, dolere ob peccata, sunt bonae actiones. Contra amare vitia, honorare idola, sperare in diabolo, probare peccata, gaudere calamitatibus
 inno-

innocentum, sunt actiones malæ. Impossibile autem foret, ut v. g. *amare* pro diversitate objecti fieret bonum aut malum, ni illud extra objecti aut legis considerationem esset indifferens. Et quid clarius verbis meis p. 26. *Hæc ipsa vocabula, nempe malevolentia, impudentia, invidia, adulterium, furtum, homicidium, non notant nudos & simplices motus actusve physicos, sed tales, qui legibus repugnant.* Sic & nuda intermissio motus alicujus physici citra respectum ad legem utiq; est indifferens; v. g. non dare, non facere, quiescere, non moveri. Ast eadem cum respectu ad legem, objectum, tempus, locum, modum determinante, mala fit v. g. non dare mercedem operario, non reddere mutuum, commodatum, depositum, opus sibi injunctum non facere, quiescere quando laborandum erat, non obedire seu non facere quod à legitimo imperante jubebaris. Judicet nunc cordatus lector, num mica probitatis aut eruditionis insit illis, quæ affingere mihi non erubuerunt, me omnia peccata statuere indifferentiæ seu (ut horridum vocabulum fædæ calumniæ conveniens fingerent) me indifferentissimum velle introducere. Coeterum quasi impudentiæ nondum satis foret litatum, allegatur quoq; contra me disputatio quædam Ultrajectina. *Qui Hobbesii error Ultrajecti nuper publica disputatione refutatus est.* Extat ea disputatio subjuncta libello Gisperti Corquii, cui titulus: *Hobbes ἐλεγχόμενος, sive Vindicia pro Lege, Imperio, & religione; editus Ultrajecti anno 1658.* Ne tæ deat, quæso, disputationem illam penitus inspicere. Illa igitur p. 12. proponit sententiam *Becani, statuentis actus quosdam, ut Deum colere, proximum diligere, parentes honorare, esse ex se & natura sua bonos, eosq; præcipi lege naturali, & contra furtum, falsum juramentum, homicidium &c. esse actus ex se & natura sua malos, ac proinde lege naturali prohiberi.* Hanc sententiam dicit magis esse tolerandam, quam quæ *Hobbesio* traduntur de civitate cap. 14. artic. 9. Sed mox sequenti p. 14. addit. *Nec tamen Becani sententia simpliciter probanda est. Quare ut intelligatur, quid in hac materia statuendum sit, notare juvat, dupliciter tantum se habere posse actiones humanas, 1. in statu possibilitatis, prout sunt in potentia objectiva, 2. in statu actualis existentie, prout scilicet subjective, vel*

potius

potius effectivæ sunt à Petro vel Paulo. At vero neutro modo sunt actiones per se & natura sua bonæ vel malæ: non primo quidem; quia ne sic quidem entia realia sunt propria, sed tantum ex hypothesi, & κατὰ χεῖρας; eodem igitur modo neq; bonæ aut malæ proprie dici possunt: non posteriori modo, quia ut sic plus quam manifestum est, habere eas suam bonitatem & malitiam moralem à lege; quoniam moralis earum bonitas in conformitate cum ea, malitia autem in difformitate ab ea formaliter consistit. Non ergo hi actus, Deum colere, diligere proximum, parentes honorare, sunt boni ex se & sua natura; sed sunt eorum bonitas, ut jam dixi, ex imperio & voluntate Dei, qui de regulandis his actionibus leges naturales menti creaturæ rationalis impressit. Atq; hætenus in thesi verum est, quod Hobbes dicit c. 12. art. 1. omnem actionem natura sua esse adiaphoram, & quod actio aliqua iusta vel injusta sit, à jure imperantis provenire. Sed in hypothesi hoc falsum est, nimirum ante leges civiles justum & injustum non extitisse. Quem errorem Hobbesii & ego confutavi lib. 8. c. 1. §. 5. Locum quantum vis prolixorem huc transtuli, non quod mea interesse putem; quid Cocquius Ultrajecti disputet; sed ut hoc specimen manifestum exhiberem, æque in aliorum scriptis, quam in meo libro Asinium Tenebrionem cæcutisse. Et si in eo Cocquius ille graviter erret, quod actus illos, Deum colere, parentes honorare, putet in se indifferentes; cum illi non sint nudi motus physici, sed involvant respectum ad legem. Nam colere, honorare, sunt tantum motus physici in se indifferentes; sed dum objectum additur, statim simul insinuaturs actus lege præceptus. Cum igitur disputatio illa Ultrajectina contra Asinium Tenebrionem faciat, neq; utut contra me esset, magno perego Cocquii autoritate terrerer: non aliam causam dispicere possum, quare ea heic jam sit adducta, quam quod Cocquii vocabulum vetus ipsi gentilicium nomen Coquinorum è Gallia oriundorum perspicua allusione representat. Nam in Asiniorum familiam adoptione transit. Sub finem magnus ille vir sollicitudinem suam pro salute reipubl. testatur. *Quantum mali, inquit, ex tam impiis novitatibus in reipubl. redundare, incauteq; juvenutis animos opinione citius corrumpere possit, norunt Theologi.*

Atqui mi nimum caute Afine, illas impias novitates non liber meus continet; sed tu istas somniasti, & incautæ juventutis animos inani terrore agitas, ut etiam in clarissima luce spectra sese cernere arbitrentur. Miror quoq; quare fuscifer nunc aliquid interesse putes, quid ex dogmate aliquo mali in rem pub. redundare queant, cui in articulo i. ethnica opinio videbatur, civitatem personare debere doctrinis cum fine & usu civitatum congruentibus. Nec illud satis digero, quare Theologi potius, quam Politici melius intelligant, quæ dogmata rei p. noxia sint. Nisi hoc fortasse dicere vis, Illustrissimos viros, qui nomine S. Regiæ Majestatis librum meum adprobarunt, minus perspicaces fuisse, quam illos eruditissimos viros, qui Londini in Scania Indicem Novitarum in eundem moliti sunt, quorum triumphos inferius tangemus.

§. 29. Articulus XV. *Peccatum alienum exsequi, peccatum non esse, p. 1028, 1029, non sine maxima fraude ita indefinite proponitur, ac si in omni casu cuilibet citra ullam considerationem liceret alteri ministerium suum ad peccatum exsequendum exhibere. Cum tamen sermo mihi sit de peculiaribus tantum casibus, ac quibus rigidissimæ limitationes adduntur; puta, ut imperans se solum autorem facinoris haberi velit, & alteri meram executionem injungat; ut quis ministerium quantum potest deprecetur; utiq; eo præfractæ denegato gravissimum sibi periculum vitæ immineat. Neque vero habet Afinius, quod contra solidissimas rationes opponat; nisi quod, ne nihil plane dixisse videatur, gannit. Quemadmodum in plurimis aliis, ita & in hoc casu. amplam fore conscientiam, & novitatis cum priorum offensione est studiosissimus. Scelestum caput! De conscientia etiam aliquid mutire audes, qui edito famoso libello si quid sciëntiæ, aut cōsciëntiæ forte habueras, prodegisti? Aut quinā sunt illi pii, qui offēduntur? Credo vetus aliquis calumniarum institor, qui compendiosam valde viam invenit quæ vis dogmata proscrubendi; sese hac propositione offendi, hoc sibi novum videri. Ne tamen forte quis objiciat, frustra esse quæstiones nulli futuras usui anxie disceptare, paucis monere*

mo nec lubet, quæstionem isthanc tanti esse momenti, ut ni carite decidatur, convulsio disciplinæ militaris, & obsequii civilis inde secutura sit. Id quod uno & altero exemplo declarabimus. Sine dubio peccatum est, bello aliam sine justa causa invadere. Peccatum etiam est, cum commodiore via controversia componi posset, ad arma provolare, tanto malorum proventu exuberare solita. Denique & hoc peccatum est, fiducia suorum armorum alteri denegare, quæ ipsi debeant. Heic ergo, si nullo casu quis alienum peccatum citra suum peccatum exsequi posset, necessario sequeretur, vel salva conscientia nulum civem posse arma ferre, vel civi obtentu suæ conscientie licere operam militarem reip. denegare. Scilicet est non levis disquisitionis, num aliqua causa sit justa, & ad movendum bellum, quod infinitam post se malorum segetem trahit, sufficiens. Longe altioris indaginis est illa disceptatio, an heic & nunc reip. nostræ necessaria & utilissima sit via, controversiam cum altero armis exsequi; quæ etiam summos viros, et usu rerum præstantissimos anxios solet habere. Circa tantæ molis disceptationes non poterit non maxima vulgi pars, tanta rerum momenta ponderare nescia, gravissima dubitatione involvis et quia id, de quo dubitas, non est faciendum, obtentu conscientie omnem operam bello denegabit; cæteri ex timiditate aut tædio belli scrupulos fingent. Quam facile demum foret civibus ad militiam vocatis obtendere; se vereri, ne fiducia exercitus sui abutatur ad injuriam alteri inferendam; se nolle oblato suo ministerio efficere, ut Rex animum peccandi concipiat: si nemo civis militare velit, necessario Regi quiescendum, & ab injuriis inferendis abstinendum esse. Add. l. VIII. c. l. §. 8. Hoc novum Evangelium si quis rusticis nostratibus annunciare velit, maximam sine dubio gratiam ab iisdem inibit, qui ad coelum usque tam pium, tam angustæ conscientie doctorem efferent, cujus concionibus nixi molestiam militiæ plane subterfugere possint. Alio quoq; exemplo ostendemus, quid absurdi secuturum sit, nostra thesi non admissa. Sine du-

bio peccatum est, innocentem in carcerem compingere. No-
 eens autem quis sit, ante causæ cognitionem sciri nequit. Ex
 doctrinâ igitur Asinii Tenebrionis, meæ utique thesi opposita,
 necessum erit, ut quando magistratus aliquem comprehendere
 vult, prius cum lictoribus in consilium eat, & ipsorum senten-
 tiam exquirat, num sufficiens ipsis causa videatur adesse ad
 istum hominem comprehendendum. Ast ut de hoc solidè
 quid pronuntiare queant, necessum fuerit, ut non solû prima ju-
 ris fundamenta delibaverint, sed & ut ipsam Justiniani medul-
 lam exforbuerint. Et quid aliud relictum erit, quam ut deinceps
 ex ipso J. Ctorm. ordine lictores petantur? Cui fini aptis-
 simus sane erit, non tam prout quisque subtili legum peritiâ,
 aut insigni docendi, disputandiq; facultate præ cæteris fuerit
 instructus, quam prout proceritate corporis, virium vastitate,
 ac cum primis artis gladiatoriæ dexteritate reliquos sui ordinis
 minuerit, ut si forte resistere velit reus, manum cum ipso conse-
 rere, aut si idem fugæ se dederit, cursu superare eundem queat.
 Quibus omnibus si accedat horrida & ad terrorem incutien-
 dum apta facies, perfectissimi instar lictoris inde resultabit.
 Sic ut Asinii Tenebrionis dogma non leve argumentum ad il-
 lastrandam Jurisconsulei in republ. necessitatem afferre possit.
 Addamus tertium exemplum, si forte priora nimis obscura fu-
 erint visa. Peccatum utique maximum est de innocente sup-
 plicium sumere. Quod si igitur nemo posset ullo casu meram
 alieni peccati executionem facere, non sufficere carnifici, ne
 conscientiam nimis laxam videatur fovere, & piorum animos
 offendat, sententiam à iudicibus pronuntiatam audire. Sed
 quia iudices iniquam sententiam ex ignorantia juris, aut per
 affectus pronuntiare possunt, necessum plane fuerit, viros illos,
 quibus tam facile est hominem jugulare, quam vulpes pium
 comedunt, in omnibus tribunalibus, ubi de rebus capitalibus agi-
 tatur, assessores facere, saltem supernumerarios aut honorarios,
 quo ipsi certo intelligant, ab initio ad finem causam rite fuisse
 disceptatam. Ne autem *ut καὶ πρόσωπον* isti hominum
 macta-

maſtatores aſſideant, & inani tantum tituli ſonitu ſuperbi circumvolitent, non paulo plenius, quam liſtores, Juſtiniani medullas liguriſſe debent. Sietandem eo res redibit, ut aut carnifices debeant fieri Jureconſulti, aut Jureconſulti carnificum munus exercere. Quod dogma ſi in rempubl. introducendum ſit, gratulor ſane mihi de judicio illius viri, qui ſub finem libelli famoſi allegatur, cujus autoritate fretus, inter philoſophos latitare licebit.

§. 21. Jam ſeſe novus iterum locus aperit errorum circa liberum arbitrium, ubi articulus Indicis XVI. ita habet: *In ipſa facultate apprehenſiva, & in judicio naturalem in eſſe rectitudinem, vel intellectum hominis naturaliter eſſe rectum.* p. 37. §. 3. p. 72. Si Aſinius Tenebrio integra excerptiſſet verba mea, tuto poteram omni reſponſione heic ſuperſedere. Primo enim proteſtatus ſum, non eſſe mihi ſermonem de viribus intellectus circa res à peculiari divina revelatione dependentes, ſed de illis viribus, quæ ſufficere poſſunt actionibus legi naturali attemperandis, quantum fori humani uſus, & ratio vitæ humanæ jam fert. Heic aſſero intellectum hominis naturaliter, (i. e. non accedente peculiari depravatione & corruptione ex mala educatione & aſſuetudine,) eſſe rectum. (i. e. recte adprehendere poſſe, & judicare, quid honeſtum, quid turpe ſit; neque tam facultatem adpreheniſivam, quam judicium ita depravatum eſſe, ut invincibilis error aut ignorantia circa dictas actiones ſemper verſetur. Addo tamen, debita adhibita attentione, & præmiſſa debita inqueſtione; ne quis etiam circa hæc plenam perfectionem intellectui à me tribui arbitretur. In aliqua autem facultate in eſſe rectitudinem, cui tamen cultura etiam laborioſa ſit adhibenda, nihil repugnat. Coeterum intellectui humano tantum rectitudinis, quantum ad hunc finem ſufficit, etiam poſt lapſum eſſe tribuendum, manifeſtiſſime inde colligitur, quod alias neceſſum foret, ethnicos contra legem naturalem ex ignorantia invincibili peccaſſe, & ſic non potuiſſe illis adverſus eandem admiſſa imputari. Quod non ſolum ſacris literis repugnat, ubi ſæpenumero eth-

nici propter ejusmodi peccata graviter reprehenduntur, sed etiam res ipsa loquitur ethnicos utiq; circa agenda & omittenda in plurimis rectissimas fovisse sententias, quas magno numero passim invenire est. Atqui si naturalis in ista facultate esset detorsio & obliquitas, non magis recte homines talia adprehendere & judicare possent, quam per vitrum fractum aut distortum rectæ rerum imagines videntur, aut per idem coloratum veri rerum colores adparent. Allegatur dictum ex articulis Schmalcaldicis loco de peccato. Verum istud explicandum est ex Apologia Augustana Confessionis p. 217. (qui locus etiam in margine citatur.) Ubi ita traditur: *Neg; vero adimimus humanæ voluntati libertatem. Habet humana voluntas libertatem in operibus & rebus deligendis, quas ratio per se comprehendit. Potest aliquo modo efficere justitiam civilem. &c. Cum enim reliqua sit in natura hominis ratio & judicium de rebus sensui subjectis, reliquus est etiam delectus earum rerum, & libertas & facultas efficiendæ justitiæ civilis. Redditur dein ratio additæ restrictionis aliquo modo. Quanquam tanta est vis concupiscentiæ, ut malis affectibus sæpius obtemperent homines, quam RECTO judicio, & diabolus, qui est efficax in impiis, non desinit incitare hanc imbecillè naturam ad varia delicta.* Apparet igitur, ideo justitiam civilem imperfectionis argui, quod pravi affectus rectæ rationi tam sæpe & validè oblucentur, ut videant quidem homines meliora, probentque deteriora sequantur. Fatendum tamen est, A sinio Tenebrioni constare rationem, quare recto judicio intellectus tantopere infensum sese ferat. Nam si vel mica recti judicii, honestatisq; qualis etiam in maxime barbaros homines cadit, in eo fuisset, nunquam ad ejusmodi Indicem Novitatum compilandum animum adplicuisset.

§. 22. Sequens articulus XVII. paris cum priori notæ est. *Omnibus suis affectibus vel passionibus imperare hominem posse, ne in actionem erumpant, verbis Cartesii, quæ sua facit, statuit. p. 55. Illud insituito nostro &c.* Quousque ego homini imperium in affectus suos asseruerim, satis explico l. VIII. c. III. §. 14. nimirum ne erumpant in actionem aliquam, in quam pæna fori humani solet constitui.

sui. Et sane si omnium gentium leges evolvamus, nullibi reperietur illa delicta plane excusari, quæ ex violentia affectuum fuere patrata. Quod certissimo argumento est, omnes legislatores præsupponere, penes hominem esse, affectus sistere. Quanquam facile agnoscamus, hunc laborem, hoc opus esse, & uti *Cartesius* quoque innuit, multam industriæ adhibendum ad homines instituendos & dirigendos, quibus imperium in affectus suos esse debet. Non omnibus enim hanc Corinthum adiri, indicio est, quod mihi sane noti sunt homines, non juvenes fervidi, sed provec̃ta ætate, magnoq; sapientiæ & pietatis fastu turgentes, ac in tali officio constituti, quo aliis exemplo moderationis præire deberent; qui tam violentis agitantur affectibus, ut ætatem, & dignitatem, & munus suum sæpe turpissime prostituunt, & non magis se amabiles, quam ursos, aliasve mordaces belluas reddant.

§. 23. Nunc in ipsa fundamenta nostri libri invadit *Afinius Tenebrio*, *Reatini*, *Arcadicique* agri grandissima bestia, & *Errores circa legem naturæ* proponit; immemoram fidelis moniti, quod certis hominibus in præfatione libri mei occinebam; ne futor ultra crepidam. Est igitur articulus XVIII. *Genuinum, sufficiens, & adequatum principium cognoscendi legem naturæ esse socialitatem.* p. 181. §. 14. p. 183. §. 15. NB. p. 188. §. 19. Atqui hoc ipsum ita me demonstrasse arbitror, ut nemini cordato amplius super ea re dubium superesse queat. Quod si autem aliquis ita ingenio polleat, ut ex sola ratione investigare possit aliud principium, quod omnes gentes, quamcunque habeant religionem, admittant, aut ad idem admittendum evidentia rationum adigi possint; illum & vehementer mirabor, & multum ab eome didicisse profitebor. Neque vero erat, quare *Phygnathus* tanto cum fastu suum illud quasi vero crepare inciperet. *Quasi vero*, inquit, *Paulus Rom. 1. ex professo juris naturalis principia enumerans ignoravisset ac omisisset principium maxime genuinum, manifestum, sufficiens & adequatum.* Quid audio? At frigitur ex professo *Paulus* juris naturalis principia enumerat; & ex doctore gentium jam repente

repente factus est doctor juris gentium? O hebetes tot eruditos viros, qui principia ejus disciplinæ tam clare ibidem exposita perspicere nondum potuerunt! Sed nimirum reservabatur inventi hujus gloria Asinio Tenebrioni, abs cujus illustri ingenio eruditi propediem expectant novum juris naturalis Systema, ex solo capite 1, ad Romanos deductum; quod sine dubio reliquorum omnium, qui hactenus circa eam disciplinam aliquid elaborarunt, luminibus obstruet. Equidem d.l. Apostolus ostendit, gentiles invisibilem Dei majestatem ex contemplatione creaturarum ita clare potuisse colligere, ut facile iisdem fuerit animadvertere, indignum esse Deum sub imagine hominis; aut brutorum animantium coli, aut hæc in Dei velut locum substitui. Inde Deum quoque ex justo judicio eos tradidisse cupidinibus suis, ut infandis se flagitiis macularent. Hoc cuiusque principiam solum assume, & ex eo omnia officia hominũ inter se perspicue deduc, & ita quidem, ut non solum ipsa præcepta, sed & præceptorum rationes liquido adpareant, & pro Tenebrione deinceps Lucifer mihi eris.

§. 24. Articulus XIX est; *Legem naturæ in seipsum quendam vel connatum habitum esse negat.* Uti adparet, magnopere nobis sudandum erit, ut ostendamus, infantes non nasci Jure consultos. Videamus primum verba nostra: *Quam ad rem (ut nempe ex luminationis leges naturales investigentur,) vix necessarium arbitramur præfaste contendere, animis hominum ab ipsa nativitate congenita & velut impressa esse juris naturalis saltem generalia præcepta, ad modum distinctarum & actualium propositionum, quæ statim atq; usus sermonis accessit, citra ulteriorem informationem aut meditationem abs homine possint exprimi.* Hæc adparet, thesiam meam esse hanc; posse ex luminationis demonstrari legem naturalem, etsi actuales & distinctæ propositiones circa illam animis infantum ab ipsa nativitate non inhæreant. Sic ut per me nemini sit interdictum quantum velichabituum connatorum credere. Quia tamen Asinius Tenebrio pro imperio jubet me statuere, quod ipsi aliquam calumniandi ansam præbere queat, age ostendamus peccori

cori isti, non ita facile esse in infantibus aliquos habitus intel-
 lectuales asserere. Per habitum igitur legis naturæ nihil aliud
 intelligi potest, quam systema aliquod propositionum, officia
 hominis experimentium, animo infantis actu inhærens. Il-
 lum quippe habitu v.g. Theologiæ præditum dicimus, in cujus
 animo hærent propositiones dogmata theologiæ exprimentes.
Ast quomodo quis demonstraverit, in animo infantis hæere
 propositiones actuales? Omnis enim propositio constat no-
 mine & verbo; affirmando vel negando inter se combinatis.
 Atqui infantes nascentes neq; nomina neq; verba sciunt, multo
 minus hæc per affirmationem aut negationem conjungere no-
 runt. Quod si autem quis peculiare genus imaginum in ani-
 mis infantum fingere velit; quæ agenda aut fugienda repræ-
 sentent, non tamen ad modum propositionū nomine & verbo
 constantium; is optime sese captui lectorum accommodabit, si
 id genus imaginum schemate aliquo repræsentaverit. Et sane
 manifestum est, quibus incrementis scientia infantum procedat.
 Primo enim omnium ex frequenti auditione addiscunt
 nomina rerum, quæ quotidie in oculos ipsorum incurrunt.
 Inde progressus fit ad verba, communissimas actiones exprimen-
 tia, sed quæ primo in infinitivo modo, tanquam simplicis-
 simo, efferuntur. Dein paulatim nomina, & verba infinitivi
 modi combinantur. Inflexiones verbi & nominis, aliæq;
 particulae pederentim addiscuntur. Ac talibus incrementis
 etiam imagines rerum, quæ per propositiones exprimuntur,
 procedere videntur. Cum porro præcepta legis naturalis sint
 v.g. homicidium non est patrandum, non machandum, non
 furandum, non mentiendum; scire velim, quomodo in ani-
 mo infantis existere possint imagines homicidii, furti, falsi te-
 stimonii; quæ etiam à majusculis demum pueris intelliguntur.
 Neque vero satis hisce difficultatibus sese extricare videntur,
 qui habitus istos connatos *imperfectos*, jactant. Arbitror enim
 tanta eisdem imperfectione laborare, qua laborant propositi-
 ones, in quibus neque nomen, neque verbum, neq; copula ad-
 parer.

paret. Quin ergo fatius fuerit, minus monstrose philosophari, & juxta receptam plurimorum veterum & recentiorum sententiam statuere; intellectum hominis nascentis esse tabulæ nudæ similem, cui quid vis possit inscribi; seu habere nativam facultatem recipiendi & retinendi imagines, quæ per sensus sese insinuant; ex quarum tamen collatione inter se idem aptus sit novas quasdam imagines formare, & quam ope sensuum recipit cognitionem in seipso multiplicare. Cæterum habituum connatorum assertores patet velut arcem causæ suæ collocasse in phrasi illa *Roman. II. 15. inscriptum esse cordibus.* Sed cum illa phrasis sine dubio sit metaphorica, ex aliis S. Scripturæ locis cæterarumq; linguarum usu videndum, quid eadem significet. Vid. *2. Corinth. III. 23. Proverb. III. 3. VII. 3. Jerem. XXXI. 33. conf. XXIV. 7. Hebr. VIII. 10. X. 16. Jerem. XVII. 1. Eschylus Prometheus vinclo: οὐ πολὺ δ' αὖτον κλάννι φροῶν, ἢ ἐγγράφῃ σὺ μνήμων ἰδέλλοις φρενῶν. Tibi edisseram multiplicem errorem, tu inscribas tabulis firmis mentis.* Quibus omnibus probe perpensis hic demum dicti loci ad Rom. II. sensus emergit: Legis naturalis cognitionem ex dictamine rationis haustam ita firmiter animis gentilium impressam, eosdemq; tam evidentet de ejus certitudine fuisse convictos, ut nunquam eandem excutere potuerint, si vel maxime ad sopiendas conscientiæ vellicationes illas plane animo ejicere conati essent. Igitur à me quidem dictum illud nequaquam in falsam sententiam detorqueatur, uti Asinius Tenebrio mentitur; sed genuino suo sensui vindicatur. Neque obstat, quod fortasse Sociniani istis habitibus connatis parum detulerint. Nam & hoc ipsum faciunt multi ex theologis & philosophis orthodoxæ religioni addictis. Et quid aliud insinuat Scriptura sacra, quando infantes negat discernere posse inter bonum & malum, *Esaiæ VII. 15. 16. inter dextrum & sinistrum. Jona. IV. v. ult.*

§. 25. Etsi articulo XX. in superioribus satisfactum fuit; tamen, quia ita vult Asinius Tenebrio propter eandem crambem bis adpositam, bis quoque vapulabit. *Essentialem Dei justitiam pro protypum juris naturalis esse negat. p. 163. & 164.* Si aures paulisper:

Iſper vis immobiles tenere, experimentum capiam, an forte aliquid humani ſenſus ſub iſta pelle deliteſcat. Quod alicujus prototypi ἐντύπωμα vocari poteſt, non ſolum omnes ejus partes, & veram ſimilitudinem repræſentare; ſed et revera ad eundem expreſſum eſſe debet, non autem per accidenſ tantum cum eo convenire; ut ut de cætero prototypus nobilior aut amplior ſit, quam ἐντύπωμα. Hoc poſito, dico, difficile probatu fore, legem naturalem eſſe ἐντύπωμα juſtitie Dei eſſentialis, i. e. præcepta legis naturalis, queis officia hominum inter ſe præſcribuntur, expreſſa eſſe ex juſtitia Dei eſſentiali, omnesque ejus partes accurate repræſentare. Juſtitiam vocamus illud Dei attributum, juxta quod promiſſa ſua firmiter ſervat, ac munere ſupremi judicis, legumque ſuarum velut aſſertotis incorrupte fungitur. Ea juſtitia eſſentialis dicitur, quia ut ita agat non lege aliqua à ſuperiore injuncta compellitur, neque diſciplina ad id aſſuefactus eſt; ſed quia perfectio eſſentie divinæ non alium heic agendi modum fert; quippe cum diverſo modo velle & poſſe agere eum imperfectione ſit conjunctum. Atqui præterquam homini officium ſuum à ſuperiore ſit injunctum, ſane juſtitia humana longe pluribus partibus abſolvitur, quam ſola promiſſorum expletione, & incorrupta juris dictione. Accedit, quod juſtitia divina exerceatur à ſupremo domino in creaturas; juſtitia autem humana ab iis, qui natura inter ſe ſunt æquales. Unde patet, quanta abſurditate ſeſe involvant, qui noſtram ſententiam oppugnatum eunt; quippe quibus hoc aſſerendum eſt: Juſtitiam Dei, & juſtitiam hominibus inter ſe exercendam ſibi quoad omnes partes invicem reſpondere, Deoque eadem, que hominibus officia incumbere. Addidi præterea d. l. non videri mihi firmam hanc conſequentiam; homo eſt creatus ad imaginem Dei; ergo juſtitia hominibus invicem exercenda eſt expreſſa ad juſtitiam Dei eſſentialem tanquam ad prototypum. Rationem ſubnecto; quia imago Dei per lapſum amiſſa eſt, lex autem naturalis & ejus ſenſus atque cognitio in hominibus adhuc ſuper eſt. Hiſce argumentis an ego juſti-

am Dei cum ejus imagine, vel eo, quod ei conforme est confuderim, uti Afinius Tenebrio nugatur, eruditi judicent. Gannit insuper, hunc errorem etiam legi in Elementis juris universi, esseq; gravissimum, quippe quo fides Christiana de imagine Dei ex ipso fundamento evertitur. Id priusquã Afinius ex doctrina mea exculpsit probandũ ipsi est, ad hoc, ut homo ad imaginẽ Dei conditus dici queat, requiri, ut homini Deus per omnia sit similis, ut omnia attributa Dei in homine sint expressa, ut deniq; Deus iisdem quibus homo officiis obstrictus teneatur. Carpit porro, quod scripseram; imaginem Dei amissam, cum tamen sensus legis naturalis remanserit. Gratis à me hoc addi dicit: quandoquidem ista simpliciter amissam esse imaginem Dei non credimas, ut nullæ ejus supersint reliquæ, quæ nunc lex natura sunt. Neque præterea valet consequentia hæc, Imago essentialis Dei justitiæ est amissa. Ergo lex naturæ non potest esse *ἐκτύπωσις* Dei justitiæ. Nam simpliciter illam quoad spiritualia amissam esse credimus, nihilominus tamen spiritualia illa, quibus ad imaginem Dei renovamur, *ἐκτύπωσις* essentialis Dei sapientiæ, justitiæ & sanctitatis sunt. Hæc non pauca sunt, quæ fustem merentur. Inapte dicitur; lex naturæ est pars imaginis divinæ. Si enim utiq; imago Dei ad legem etiã naturæ pertinet, ita dicendum fuerat, liquida & perfecta cognitio legis naturalis erat pars imaginis Dei. Sicuti corpus Juris non est pars Jurisconsulti, sed Doctore ad cathedram ambulante famulus illud pone sequens sub brachio gestat. Deinde liquido probandum est, imagine Dei amissa revera aliquas ejus particulas remansisse, & quænam sint illæ particule, & quod inter illos particulas fuerit sensus & cognitio legis naturalis. Deniq; demonstrat Afinius Tenebrio, quod quævis imago, quævis similitudo, etiã inadæquata & imperfecta, sit *ἐκτύπωσις* quale supra descripsimus, examusim prototypo respondens, seu quod homines per regenerationem & renovationem fiant *ἐκτυπωµατα* seu imagines adæquatæ & expressæ ex sapientia, justitiâ & sanctitate Dei: i.e. homines fide Christi imputata justificatos, & paululum quid in divinis vel per speculum in ænigmate cernentes, & mores suos utcunq; emendare conantes esse *ἐκτυπωµατα* seu imagines sapi-

entiam

entiã, justitiã, & sanctitatem Dei undiquaq; repræsentantes. Quæ dogmata an Ecclesiæ orthodoxæ probentur, mihi nondû cõstat.

§. 26. Articulus XXI. est. *Negat legem naturæ esse æternam.* p. 25. §. 6. *Et sane.* p. 28. *Ex quibus apparet.* Circa æternitatem legis naturalis res paucis ræpediri potest. Qui primi legem naturæ æternam dixere, eidẽ opposuerunt legum civilium recentem originem æc mutabilitatem. q. d. lex naturalis non à Solone, aut Minos cæpit, sed ipsis civitatibus antiquior & generi humano cœva est. Nec ea mutationibus est obnoxia, sicut leges civiles, quæ ob mutatam reipubl. utilitatem, aut ex libidine imperantium rogantur, aut abrogantur: sed una & eadem perpetuo durat, quousque genus humanũ supererit. Hanc æternitatem & nos legi naturali tribuimus. p. 28. Ut autem lex naturæ Deo cœterna statuatur, id mihi necessarium non videtur. Cum enim illa Deum non spectet, uti supra ostendimus, sed humano generi divinitus data sit: quid opus est, fingere istam legem actu extitisse, antequam homines, quibus ferretur, existerent. Quod si autem quis cavillari velit, ejus legis ideam ab æterno in præscientia Dei fuisse, ille hoc modo legi naturæ nihil peculiare præ cæteris rebus tribuit.

§. 27. Articulus XXII. verbo potest expediri. *Entia moralia, (adeoq; etiam leges naturæ) mutabilia esse docet.* q. 19. §. 23. Nuspiam enim leges à me inter entia moralia referri supra dictum est. Et immutabilitas legis naturalis à me satis adstructa est p. 163. §. 5. Sed huic articulo additum epiphonema miram quãdam affectuum præ se fert mixturam, dum primo quidem turgidum livore pectus pro more in calumniã despumat; mox sublimiori & velut prophetico spiritu inflatur, & incipit loqui ore nõ suo. *Hec nova,* inquit, *plus veneni, quam commodi juvenibus afferunt.* Atqui in meo libro venenum non invenit Asinius, sed pestilentissimo suo pectore depromptum intulit, dum circa res, quas stupor ipsius non capiebat, stolidi sibi somnia finxit. Miror quoque cur tantam ubique ostendet juventutis sollicitudinem. Mitte quæso hanc de pectore curam. Nam pro speci-

minibus, quæ tu edidisti, ne bubulcus quidem fillum suum tuæ disciplinæ est commissurus. Cæterum repente in aliam se formam mutat turgida mens, & os sacrum in oracula solvere incipit. Ubi tamen illud minus ex decore, quod lectorem citra præparationem, & ita incompositum ad ista mysteria admisiisti. Exclamandum prius fuerat; procul ò procul este profani; aut quod magis pietatem tuam decebat, fursum corda! aut Dominus vobiscum. *Beati inquit sanctissimus vir, qui simplici via jus naturæ & decalogum tractans, & entia moralia, eorumq; mutabilitatem Pufendorfio soli volvenda ac revolvenda relinquunt!* Eat nunc aliquis & hisce temporibus vates, somnia atque miracula deesse queratur. Heic enim ni fallor oraculum adparet Davidico compar, aut sublimius. Beatus qui non ambulavit in consilio impiorum, obsoletum prope jam est. Heic novus sese pandit *μυκαρισμός*, & augustior quædam via ad perfectionem Evangelicam emergendi. Et quia protrita jamdudum sunt illa cõsilia Evangelica, ex quibus veterum ambitiosa pietas nova sibi vitæ genera comminiscebatur; igitur jam ut adparet, auspice Asinio Tenebrione (quod felix faustumq; sit,) super isthoc oraculo fundandus erit novus ordo Equitum Sanctæ simplicitatis, qui præter tria usitata vota Rudicitatis, Stultitiæ, & Invidiæ, hoc quarto loco velut summam perfectionem daturum emittant; in expiabili bello entia moralia, (sicuti Equites Melitenses infideles) persequi, & non nisi simplici via jus naturæ & decalogum tractare. Et sane videtur hic ordo brevi tempore futurus numerosissimus, quo minus laboris est, non in naturæ solum jure, sed in omni scientiarum genere rudem, & plus quam simplicem deprehēdi. Quia tamē hoc cõtempore plerorumq; principum & privatorum liberalitas in pias causas refrixit, valde metuendum, ne novus iste ordo patrimonio fruatur satis tenui, sic ut pleriq; sine stipendio & tanquam honorarii militare cogantur. Saltem pleriq; donationes suas videntur suspensuri, quousq; constiterit, quem eventum prima Asinii Tenebrionis in entia moralia expeditio sortita fuerit; in qua nisi aliquot mil-

millia eorundem trucidaverit, aut ad remum dederit, parum gloriæ novo ordini erit circumpositurus. Interea dum Equitum S. simplicitatis insignia, (& quæ aliâ, quam crux nigra in campo griseo, quam notam asinis natura impresit) habitus & leges publicantur, & quoad de successu novæ hujus militiæ liquidius constiterit, licebit mihi in Asinium Tenebrionem *μακαρισμὸν* illum retorquere, haut paulo verius: *Beati, qui non scribunt iudices Novitatum, qui a non confundetur facies eorum in conspectu omnis populi.*

§. 28. In articulo XXIII. singulari studio eruditionem suam ostentare conatur Asinius Tenebrio. *Principium essendi, inquit, vel fundamentum legis natura non naturam hominis ponit, quatenus integra & incorrupta ad imaginem justitiæ & sanctitatis Dei essentialis velut prototypi creata erat, (quod recte qui sentiunt cum Mævii Prodro mo secundum scripturas & Formulam concordiæ de tertio usu legis thesi 1. Etenim ne primi &c. faciunt) sed legis natura fundamentum, quatenus à Creatore socialis facta est, adeoq; ipsam socialitatem cum duce suo Hobbesio Hæretico ponit esse, idq; statim in præfat. fol. ult. Caterum id quoque monere visum, ibidem: quid porro planius est, quam hoc &c. Adde p. 167. Sic quod &c.* Heic moneo, me nuspiam in ista materia terminum illum, *principium essendi* adhibuisse, & cum non nisi ineptissime idem heic applicari queat, me nolle quid cum ipso habere negotii. Deinde ego nuspiam socialitatem opposui naturæ humanæ, prout à Deo integra fuit creata. Quis enim dubitaverit, quin homines in statu quoq; integritatis persistentes futuri fuerint sociabiles. Ergo opponit Asinius, quæ non erant opponenda, seu ut magis ad captum tanti philosophi loquar, committit elenchum oppositorum. Quare autem à statu integritatis abstraxerim, & consideraverim hominem prout nunc est, non attendendo an primitus aliter se habuerit; rationem attuli satis gravem; quia propositum mihi fuit hanc disciplinam ita generaliter tractare, ut & eadem ad captum ethnicorum foret. Qui utiq; statum integritatis ignorant, quem ex solis divinis scripturis licet addiscere. Socialitatem autem omnes agnoscunt, aut ad eandem
 agnos.

agnoscendam evidentibus argumentis adigi possunt. *Dis* licet hæc ratio Asinio Tenebrioni, ut tantopere sibi adamat um quasi vero eructandi iterum habeat occasionem. (*Ratio ipsius est* inquit, quod nostrum Orthodoxorum illud fundamentum illi tantum ex Christianis admittunt, qui peccatum Originis agnoscunt, non ad univ^{er}sum mortali^{um} genus. Quasi vero ab ignorantia illius fundamenti ad negationem ejus descendendum sit; præsertim cum ista sit ignorantia non facti sed juris uti^{ver}salisissimi, quod scire omnes & debent, & possunt secundum illud Apostoli Roman. 10. v. 16. 18. Multi qui ev^{an}gelio inobedientes sunt. Ego v. dico annon audiverunt &c. Hæc primo quærere lubet, quo in concilio, aut quo Symbolo definitum sit, quod omnes orthodoxi circa deducendam disciplinam juris naturalis, etiam ethnicis accommodatam, debeant fundamenti loco substernere; hominis naturam ab initio integram fuisse creatam? Sed nec video, quare Hobbesius, si nullo alio errore tenetur, hoc tantum nomine Hæreticus audire debeat, quod fundamentum legis naturalis socialitatem constituit. Nisi si ea Asinio Tenebrioni in socialitatem odiorum causa est, quod ipse revera animal infociabile videatur, omnibus vitiis scatens, quæ societatem perturbare apta sunt, vera Aleæctus soboles, paci infesta, turbis movendis unice occupata. Deinde non impugno ego illud Asinio dictum nostrum orthodoxorum fundamentum; sed tantum dico illud non idoneum esse attemperaturo se etiam ethnicis; quia nisi principia utrinque confessa constituantur, frustra omnis disceptatio sumitur. *Aequi ethnici debeant scire hoc principium & poterant; adeoq; versantur in ignorantia non facti sed juris univ^{er}salisissimi.* Quid audio? Hactenus credideram Asiniam Tenebrionem nil nisi Theologastrum esse, & quidem uti isthoc specimine ostendit, abortu in istius ordinis opprobrium & dedecus elisum. Nunc etiam video eum in titulo de ignorantia juris & facti non medio critere versatum; nisi forte cum aliquo Jcto societatem coiverit, quo suggerente hæc mysteria hausit. Enimvero mi Asini, sit ignorantia juris, sit facti, quod ethnici statum primævæ integritatis ignorant; non eo minus tamen nihil aget, qui, ante-

antequam ipsi divinas literas agnoverint, ex hoc fundamento officia hominis apud eosdem deducere aggrediar. Adde deniq; & quantum fundamentum illud nostrum materialiter etiam generat ex parte admittunt, quando principia connata, que nihil aliud sunt, quam reliqua imaginis divina, nobiscum agnoscunt. At ego te cum materialiter & partialiter admissio in malam rem abire jubeo; ita non materialiter & ex parte, sed formaliter & in totum rudissimum jura & ad vitiligandum projectissimum monstrum es.

§. 29. In articulo XXIV. sollicitus esse videtur Afritius: Tenetio, ne forte aliquando pro meritis suis poenite loco duas domum duere sintul uxores cogatur. Plures uxores quam unam inquit, idem duxisse contra jus naturæ (vel decalogum) non esse implicite docet p. 776. §. 16. ubi dicitur, Sam. 12. v. 8. Deum Davidi tanquam insignis beneficium impie esse, quod ei exemplares uxores dederit. Nam singulare Dei beneficium si fuerit aliquando polygamia, nunquam contra jus naturæ quod æternum & immutabile est, esse poterit. add. pag. 778. §. 17. pag. 782. §. 19. Hec repono, me a pag. 776. ad 782. §. 16. 17. 18. tantum referre, quæ ab aliis in utramque partem disceptantur. Sed p. 782. §. 19. quid mihi super polygamia videatur, explicare. Quod eo redit; cum ex adductis contra polygamiam argumentis liquido & citra omne dubium colligi nondum a me potuerit, eandem directio legi naturali repugnare; sicut hæc dos, adulterium, furtum, calumpnia, confectio Indicis novitatum, & alia eidem repugnant; id tamen etiam ex sola ratione perspicitur, optimum & maxime deorum simulq; ad quietem domesticam accommodatissimum esse, unum una vivere contentum; adeoq; hoc matrimonii genus sine dubio perfectissimum habendum. Quid amplius postulas ab eo, qui disciplinam juris naturæ non aliter tractat, quam quatenus ratio sola jam perire potest? Intende ergo tu nervos tui ingenii, quod sentio quam sit exiguum, agita aures tuas, & tenta, num tua ratione ulterius possis progredi. Attingo præterea sub finem dicti loci rationes politicas contra polygamiam tam graves, ut licet illa omnibus divinis legibus absolute & semper fuisset permissa; tamen legibus civilibus tanquam plerisq; civitatibus

H

exitiosa

exitiosa proscribi debeat. Cæterum illud circa hanc quæstionem de polygamia cordati facile vident, postquam animadversum est, multos ex sacerdotibus ad eandem tantopere commoveri, non paucos in privatis sermonibus paulo liberius heic philosophari cepisse, ut istis hominibus agre faciant. Nam quod femine ad hanc quæstionem statim incalcant, id inde est, quod nunquam digerere queant illud Hesiodeum; dimidium plustoto. Ast profecto uti aliquos nonnullam divortiorum licentiam serio optare non abnuerim; ita paucissimos ex Christianis dari crediderim, qui duas pluresvè justas habere simul uxores cupiant. Et valde simplex est, cui persuaderi potest, illum esse principem Christianum, qui polygamiam in remp. introducere velit, aut serio velle possit. Sicui nec capio, quod per licentiam potissimam polygamie, uti aliqui arbitrantur, atheismus aditum sibi sternere moliantur. Nam ad mendicitatem ea quidem certissima via est; & si ad excitandam pietatem aliquid calamitates domesticæ faciunt, longe maximum videtur pietas incrementa sumptura per introductam polygamiam, dum miseri mariti in remedium tantorum malorum beatam analysin ardentissimis precibus indefinenter sunt optaturi. Quod autem attinet Elementa Jurisprudentiæ universalis circa hanc quæstionem, eorum patrocinium commendabo celeberrimo Theologo D. *Johan. Adamo Osiandro*, qui in *Observat. ad Groc.* p. 748. eandem propugnat sententiam. In quem itidem Indicem Novitatum adornare licebit *Asinio Tenebrioni*, si nondum heic satis vapulat.

§. 30. Sequuntur jam *errores circa Decalogum*, ex quibus miror quare peculiarem voluerit locum formare *Asinius Tenebrio*, cum tamen ipsi jus naturæ cum decalogo idem videatur. Sub isto loco articulus XXV. Indicis est: *Decem præcepta, prout duabus tabulis insculpta, et per Moysen populo Israëlítico promulgata fuerunt, civiles (vel forenses) leges ejusdem populi fuisse.* p. 1025. §. 4. Heic satis adparet, *Asinium Tenebrionem* non legisse, aut cepisse ejus capitis §. 1. p. 1018. ubi *lex civilis dici* traditur duplici modo, vel respectu

respectu autoritatis, vel respectu originis. Priori sensu civiles leges vocari possunt omnes leges; juxta quas in foro civili jus dicitur, ex quacunque domum origine promanent. In §. 4. autem d. c. proponitur & rejicitur sententia Hobbesii, qui ideo præcepta decalogi civilia, non naturalia vocat, quod ante civitates nihil proprium, nihil alienum, nullum matrimonium, & quidlibet in quemlibet fuerit licitum. Hæc inquam Hobbesii sententia à me refellitur. Ad do autem alio sensu præcepta decalogi leges civiles posse vocari; nempe *respectu autoritatis*, quam in republ. Israelitica obtinuerunt, dum juxta istas in foro ejus populi jus dictum fuit, eademque sanctionibus pænalibus, in foro ejus populi valituris, fuerunt munite. Quod nemo ignorat, qui pentateuchum inspezit. Poterat autem facile animadvertere Asinius Tenebrio, leges civiles & forenses mihi non esse unum & idem; adeoque me non attendere heic divisionem legis, Theologis usitatam, qua illam intuitu materiz dividunt in moralem, ceremoniam & forenses. Debuisset igitur prius discere Asinius quid à me lex civilis vocaretur, antequam rudere inciperet. Nam quantum calumniandi rabiem hoc arguit, quod in eo ipso loco *in tantum sequi me Hobbesium* addit, à quo tamen petraro discedere soleo. Quid sis carnificis victima? Ego petraro ab Hobbesio discedo? Ostende ergo aliquem, qui errores Hobbesii in politicis, (nam Theologiam, quam iste sibi finxit, aliorum est destruere) magis ex fundamento evertit, quam ego in libro meo feci. Nam ex illis qui ita in universum eundem damnaverunt, plerique ejus memem non sunt assecuti; aliqui eum, quem damnant, ne quidem legerant. Sicuti constat, unum ex illis non imi subfellii, qui negotiam mihi heic facesiverunt, cum primum de Hobbesianismo mihi impingendo inter socios agitaretur, tunc prima vice Hobbesii nomen audivisse, & ejus librum de Cive velut novum ex Africa monstrum adspexisse.

§. 31. Articulus XXVI. est. *Nudam ibidem & universalem cognitionem, qua ex similitudine natura resultat, causam & fundamentum esse propter quam homo hominem diligit. p. 6. §. 7. In ordine autem pag. 187*

§. 18. *Nam revera, Quod attinet prioram locum p. 6. §. 7. ibi. Verba nostra hæc sunt. In ordine ad alios homines consideratus naturalis status ille dicitur, prout intelliguntur homines sese invicem habere ex nuda illa & universali cognatione, qua ex similitudine naturæ resultat, ante factum aliquod aut pactum humanum, quo peculiariè unus alteri redditus fuerit obnoxius. i. e. Illi homines in statu naturali invicem vivere dicuntur, qui nullo alio vinculo præter communem illam cognationem juncti sunt. Quid hoc ad fundamentum dilectionis, Aſini Tenebrio? In altero autem loco p. 187. hæc verba extant: nam revera ad communem istum amorem nulla alia requiritur ratio, quam quod quis homo sit. Naturæ quippe ob causas supra dictas (p. 122. §. 15.) revera generalem aliquam amissionem inter omnes homines constituit. Ubi sane patet, rationem illam communis dilectionis, quod quis homo sit, plura complecti, præter nudam illam naturæ similitudinem. Et si vel maxime solam naturæ similitudinem causam communis dilectionis statueremus quid absurdi inde sequeretur? Annò Adamus causam dilectionis erga Evam allegabat, quod esset caro de carne, & os de ossibus ipsius? Nam quod additur, *quia vero sentit contra illud Genes. IX. 6. ubi in ego Dei fundamentum mutue charitatis esse ponitur*) ad hoc regero; soli rationi, ex qua ego hanc disciplinam deduco, ignotam esse doctrinam de imagine Dei, quæ articulum theologiæ Christianæ constituit. Deinde d. 1. Genes. 9. non dicitur, causam dilectionis esse, quod homo sit conditus ad imaginem Dei; sed hoc esse causam abstinentiæ à cæde humana. Quæ duo non sunt idem, nec ex se necessario consequuntur. Non inquam necessario sequitur; quæ causa est, quare ego hominem non debeam occidere, eadem etiam causa est, quare ego hominem debeam diligere.*

§. 32. *Articulus XXVII. est: Dicitur Salvatoris, quo jubemur proximum nostrum diligere sicut nos ipsos, explicandum esse non tam de gradu dilectionis, quam ejusdem sinceritate. p. 226. Ad hoc respondeo; disputari à me dicto loco, defensionis licentiæ non posse opponi notissimam sententiam Salvatoris. Nam certo, si illa consue-*

valeret, ut in pari casu periculi ego potius, quam alter perire deber,

beat, utique iuberemur proximum magis diligere, quam nosmetipsos. At genus hoc est illud Salvatoris effectum, ex quo peti non potest decisio casus alicujus particularis, singularibus circumstantiis vestitus, quid nempe faciendum, si ego me ipsum & alterum simul diligere nequeam. Nam cæteris paribus proximum cedere nobis ipsis expresse traditur 2. *Corinth.* VIII, 13. Quid ergo aliud inde sequitur, quam quod in illis casibus, ubi me ipsum recte præferre aliis possum, non fecerit, de gradu dilectionis intelligi nequeam; a deo quoque illud fit in genere de dilectionis sinceritate interpretandum; sed quid in collisione salutis nostræ cum aliis sit faciendum, ex aliis fundamentis deducendum. Nam uti casus dantur, ubi ego me ipsum recte præfero aliis; ita vice versa casus dantur, ubi mea incolumitas aliis postponi debeat. Hos casus tam diversos quomodo quis ex solo illo dicto deduxerit; diliges proximum tuum sicut teipsum?

§. 33. Articulus XXVIII. est: *Neminem sibi ipsi obligatum esse, nisi respectu socialitatis, quo respectu etiam homo Dei servus est.* pag. 86. & *Præfat. fol. ult. fac. 1. dantur sane.* Hic patet Asinium Tenebrionem pro more suo affingere mihi thesion, quæ mea non est. Hæc enim sunt verba mea d. p. 86. *hæcenus homo seipsum conservare tenetur quatenus Dei servus, & societatis humana pars est, cui sese utilem jussu Dei præbere debet.* Quæ verba ab Indice multum discrepant. Neque, in præfatione hæc thesion extat, homo respectu socialitatis servus Dei est. Sed hoc tantum dicitur, *cum religio, quatenus ad disciplinam juvenaturalis pertinet, intra spheram hujus vitæ terminetur; eo quoque introitu ad socialitatem referri potest, quatenus illa societatis hominum efficacissimum vinculum præbet.* Quæ assertio nequaquam repugnat illi thesion, quod causa obsequii, Deo ab homine debita, sit creatio, & alia beneficia, quæ à Deo in hominem conferuntur. Cæterum illud obiter observandum, dum in hoc & quibusdam aliis articulis Asinius Tenebrion nihil causæ allegat, quare assertionem meam rejiciat; non obscure ipsi hoc sibi autoritatis arrogare, quasi quod ipse non capit, aut quod etiam absque ratione ei displicet, aut quod in obsoletis suis compendiis non reperit, citra ulteriorem inquisitionem

nem damnari debeat. An tanta avaritas Asinio Tenebri oni sit tribuenda, si nullum aliud præter hunc Indicem Novitatum specimen ediderit, vehementer dubito.

§. 34. Articulus XXIX est: *Nullam esse morum honestatem & innocentiam ubique & extra societatem servandam, seu citra reflexionem ad alios homines in præfat. sol. ult. fac. 1.* Est vir constans Asinius Tenebrio; ad finem usque Indicis retinet morem meos delictos derorquendi. Nam nusquam a me dicitur: nullam morum honestatem ubique & extra societatem esse servandam. Sed ita dico: *Quenam sit illa morum honestas & innocentia, ubique & extra societatem servanda, seu citra reflexionem ad alios homines, nondum dispicere potui.* Si ergo quid voluisset agere, debebat exemplum ejusmodi morum honestatis afferre. Et tunc meum fuisse ultro tam ingenuo viro pro communicata sua sapientia gratias agere.

§. 35. Postquam Asinius Tenebrio dudum omnem pudorem consumserat, circa finem nihil interesse putavit, quid in felicibus chartis illineret. *In naturali statu, est articulus XXX, neminem altero superiorem esse, cujus arbitrio voluntatem suam, summoq; judicium submittit p. 143 & 763.* Sic pater filium, & maritus uxorem non regerent, nec iis dignitate, iudicio, robore corporis, animo, & ætate prævalerent. Quis liquido jurare potest, ista ab homine pronunciata esse? An oblitus es, stipes, te paulo ante allegasse paginam 6, ubi statum naturalis in ordine ad alios describitur, prout homines sese invicem habere intelliguntur ex nuda illa & universali cognitione, quæ ex similitudine naturæ resultat, ante factum aliquod aut pactum humanum, quo peculiariter unus alteri redditus fuerit obnoxius. Aut si hæc obscura tibi videbantur, an non legisti p. 146. §. 5. illos à me dici in naturali statu vivere, qui neque communem dominam habent, neque unus alteri pareat, aut imperat. An nondum adhuc capis, inter maritum & uxorem, inter patrem & liberos pactum & factum humanum intercedere, ob quod unus alteri peculiariter redditus fit obnoxius, & arctiore vinculo conjunctus, quam communis illa cognatio, ex similitudine naturæ resultans, ferebat? An nondum inquam intelligis, maritum cum uxore, pa-

tem cum liberis non vivere invicem in statu naturali; quia maritus uxori, & pater liberis imperat. An forte hæc ideo nova tibi videntur, quia quid sit uxori suæ imperare ignoras?

§ 36. Opinio ac citius destituit nos Asinius Tenebrio. Expectabamus integrum systema Theologiæ novæ, per omnes locos deductum. Nunc repente finem mimo imponit, promulgato tamen prius ingenti errore circa magistratum politicum Principi (absoluto pœna injuriam subditis inferenti, si evitandi locus non sit, vi occurri posse. p. 1004. 1006, & 1007. contra illud I. Petri II. 18. Ubi primo notandum, in hac quidem questione à me Principes absolutos & limitatos, seu qui in certas leges fundamentales & pacta cum populo suo convenerunt, non distingui, modo revera habeant summum imperium. Ergo ex Asinii Tenebriouis doctrina nihil obstat, quo minus principibus limitatis à subditis resistatur. Deinde factum est, quod ego definitive ac positive asseram Principibus injuriam inferentibus vi occurri posse. Verba mea hæc sunt. p. 1004. *Dum hostem pro principe induit, civis quoque obligationem, quæ ei de virtute tenebatur, remisisse intelligitur. Est fuga heic, quantum potest, sit arripienda, ac totius alicujus patrociniæ querendum, cui nulla ad versus principem istum obligatio. Quis est fuga via non datur, moriandum potius, quam occidendum est, non tam propter ipsius principis personam, quam propter totam rempublicam, quæ tali occasione gravibus fere turbis solet involvi. Sic & verba paulo post sequentia satis ostendunt, me nihil heic positive definire. Est insuper & illud observandum, si vel maxime concedatur, interdum alicui civi res as non esse salutem suam, vi contra atrocissimam injuriam superioris defendere, &c. Pagina 1006. rejicio perniciosum illud dogma politica Græcicæ de tyrannorum caede licita. Illi sane ferendi non sunt, qui ita crude patiunt, regem, ubi in tyrannum degeneraverit, posse à populo exui imperio & puniri. Pagina 1007. §. 7. recensetur à me Grotii mens super hac questione, ubi isthac potissimum sententia à me probatur, nulli principi competere potestatem ex mera libidine innocentem occidendi, ne huic nullo modo resistere liceat, seu, quod eodem modo, nullæ princeps, quando innocenti civi ultimum exitum intencat, suo jure postulare*

postulare potest, ut innocens ille sibi non resistat. Ex qua assertione tam men non arbitramur sequi hanc, aut eidem equipollere: subditus principi extremam injuriam intentanti recte potest vi resistere. Non inquam sequitur; ille suo jure postulare nequit, ut ipsi non resistat; ergo ego eidem recte possum resistere. Nam ex assertione, præterquam ex jure injuriam inferentis, illa resistentia fieri potest illicita. Probatur autem ista assertio duplici argumento; tum quia ejusmodi potestas ad salutem civitatis nihil facit, ex qua sane amplitudo impeni civilis est metiendæ; tum quia illa à civibus imperanti collata intelligi nequit. An autem factis literis in hac questione peculiaris quid disponant, aliorum est anquirere. De cætero ea in his doctrinis civitatibus utilisissima videtur, ut civibus quidem inculcetur, personam principum esse sacrosanctam, eorumque ingenia ferenda; principibus contra diligentissime imprimatur, non solum homines se esse, sed & hominibus imperare, quorum ea invidioses, ut atroces & continuatè injurie eos demum ad desperationem adigere queant. Sed & valde dubitò, an in hac questione recte allegetur dictum 1. Petri II. 18. Sane enim Apostolus in genere ibi docet, etiam *ουλοῖς*, asperis dominis parendum esse, qui cotaphis & flagellis per morositatem plus quam par est in servos feriant? nequaquam autem eam questionem definit, an servus jugulum quoque præbere immotum debeat domino, trucidare innocentem volenti. Et nescio quam indignum viderur, conditionem liberi alicujus populi mancipiorum conditioni æquare, parquam modulo metiri servum exiguo ære centum, quem pro labitu dominus vendere iterum possit, cum populo aliquo ex multis myriadibus virorum fortissimorum constante, qui ex singulari affectu, aut ob merita majorum, propriæque opinionem & spem virtutis summum imperium in aliquem ultro contulerunt. Denique qui citatur ab Asinio Gerbardus plane mecum fasit, *Articulo de Magistratu politico*, in primis §. 488. circa finem,

§.37. Destructo Indice superest, ut etiam conclusionem tanto opere dignam consideremus. Ex qua sole meridiano clarius patebit, quem scopum sibi perditissimus fuscifer propositum habuerit. Quanquam enim fortasse alius articulorum istorum sit autor, alius autem appendices maledicentissimas addiderit, opusque tam nobile in lucem protraxerit: tamen ista jam ita curiose mihi discernere non vacat, & tantisper Asinius Tenebrio universi libelli famosi autor habebitur, ille calido mihi sanguine, aut pulverulento potius tergo pœnas dabit, ille erudito orbi prostituetur tanquam monstrum ex ignorantia & malicia conflatum, quod ex invidia furore mixta tam nefario modo, probisq; omnibus detestando famam meam maculare, & ad fortunas meas subruendas viam sibi aperire voluit *Quem, inquit bellua, corruptarum novitatum pruritus præpostere instigat contra juris naturæ & divini solida fundamenta, is unicum omnium instar sibi commendatum habeat Pufendorfum, à quo unius anni spatio tam immensum novarum opinionum cumulum sibi comparabit, quos omnes orthodoxi Theologi per omnem vicam ei admittere non valebant.* Quin desinis latrare novitates nebulo? quo ipso aut ruditatem tuam debuccinas, aut meum ingenium aut industriam commendas. Quid enim non in omnibus artibus & disciplinis aliquando novum fuit? Quod sicut solo nomine fuisset proscribendum, universo generi humano intra barbariem erat hærendum. Cum porro hoc seculo tanta bonorum juxta ac malorum sit librorum copia, nil nisi ludibrium eruditis debet, qui libros edere vult, in quibus nihil plane novi occurrat, aut saltem quæ ab aliis minus exacte traduntur, curiosius discutiuntur & expoliuntur. An credis, si quis ex quatuor aut quinque libris sextum compilaverit, aut ex quadraginta codicibus in machinam versatilem dispositis, quam ipse in sella versatili sedens in vertiginem det, ad eum ferre modum, quo Peripatericorum Intelligentiæ orbes cælestes rotant, farraginem aliquam sine judicio congeserit: illum aliud agere, quam ut tabernas aromatariorum cucullis instruat? Cæterum quod istæ, quæ à me tradi arguuntur novitates aut

corruptæ sint, aut solidis juris naturæ & divini fundamentis repugnent, ex Indice isto expurgatorio hæctenus nondū adparuit. Et si quis alius sit eruditus qui honesto modo quædam à me tradita in disquisitionem vocare velit, sentiet non defutura mihi, quibus mea defendam. Ejusmodi enim stolidorum Indicum confectores, ac famosorum libellorum architectos non magis inter eruditos numero, quam asinos inter citharædos: quibus displicere bonis & cordatis placere est. Abite sutes, nihil vobis oleo. Illa vero furiosi plane & mente moti vox est, intra unius anni spatium tam immensum novarum opinionum cumulum à me posse addisci, quas omnes orthodoxi Theologi per omnem vitam alicui adimere non valebunt. Quæro enim ex te, totius Arcadiæ auritissima bestia, illæ novitates, quæ ex me intra unius anni spatium hauriuntur, suntne veræ, an falsæ? Si veræ sunt, quid circa illas orthodoxis Theologis negotii est? Aut cur illi circa eas convellendas aliquid operæ sumant? Nisi forte hoc Theologorum esse credis, barbariæ sese defensores præbere, obsoletis næniis scholas occupatas tenere, bona ingenia opprimere, importunissimam dictaturam in omnes eruditos exercere. Sin autem falsæ sunt meæ novitates, tunc tu vero nescio quam miseros & stupidos homines mihi narras, qui universi per tantum temporis spatium non possint subvertère falsa dogmata viri, neque præcitate corporis eminentis, neque prolixo barbitio venerabilis, neque vim miracula faciendi aut diabolos expellendi sibi vindicantis, neque somniorum suorum præfugia, neque doctrinæ suæ papalem infalibilitatem jactantis; & quod maximum est, qui nunquam per somnum carmina fecerit. Post tam stolidam sententiam Alinius Tenebrio jam demum intima pectoris sui recludit, & quid ad famam meam infestandam ipsum compulerit, non obscure fateatur. Nimirum illi Magnatum & Nobilium filii, qui in formatione mea usi sunt, & adhuc utuntur Alinium, ejusque complices tanta invidia adversus me impleverunt, ut crepandum ipsis fuisset, nisi hac via virus suum ex parte evomere licuisset.

isset. Hos ut abs me averterent, non alia potior aut magis compendiosa via fuit visa, quam de novis dogmatibus religionem tangentibus rumorem spargere. Quò didito quis amplius suos filios mihi commendaret præsertim cum matres eo vocabulo audito mirum in modum soleant exhorrescere; & trepidæ pressere ad pectora natos. Et spes erat, plerosq; concionatores aulicos, qui fere circa dirigendam puerilem informationem Palinuri vice funguntur, in partes descensuros. Vis tu filios tuos commendare Pufendorffio? Per omnes Deos Deasque ne feceris, si ipsorum salutem amas. Ille Hejdelbergæ vixit, ubi Lutheraniæque ac Calviniani vinum libentius quam cerevisiam bibunt. Ille habet mira principia; non credit amplius in quatuor elementa, nec in sanctissima decem prædicamenta. Ab isthoc viro liberi tui ita corrumpentur, ut compendium logices & rhetorices, quo recitari audito tanto solebas gaudio perfundi, deinceps nauci sint facturi. Et habet entia moralia, quibus conspectis asini in rabiem aguntur. An non audisti, quod Monzambanum legit, qui tamen Jesuitis tanto pere est invisus, & Hobbesium, qui librum de diabolo scripsit. Imo credit ille, horresco referens! multos asinos binis pedibus incedere. Quin tu ergo potius commendas eos alicui viro pio & simplici, qui ab antiqua pedanteria ne latum unguem discedit, qui juxta suam in re literaria simplicitatem nulla entia moralia intelligit. Qui meris medullis discipulos suos pascit, sicut quondam Chiron Achillem, ex quo magni heroës proveniunt, qui Trojam vel biduo expugnare queant. Ac qui in super recreationis causa cum filiis tuis lectiones saltatorias repetere poterit, circa quas ipsi subtilissimum judicium, non minus quàm circa generosissimas species aquæ vitæ. Quis jam dubitaverit, quin confestim quicquid est nobilis juventutis Pufendorffio vale sit dicturum, & ingenti agmine pium illum doctorem, Equitum S, simplicitatis Commendatorem magnum, stipaturum, ejusque crumenam inaniis turgentem auro oppleturum? Ast mi nimium odiose obtrektor, credas hoc mihi velim ex a-

nimo loquenti. Si vel maxime ego in Moschovia, uti tu auguraris, Knesius factus fuero, tu tamen perfecto Asinius Tenebrius manebis. Ergo brutalibus tandem tuis affectibus frænum impone, & si quid in caduca hac mortalitate curas, id unum cura, ut ne deinceps unquam Indices Novitatum edas. Et ut videas, me calumnias tuas nauci facere, en verba tua bona fide repræsentō. *Multos quidem, (non obstantibus istis novitatibus) Magnatum & Nobilium filios Heidelbergæ olim habuit discipulos, (quo nomine etiam nemo, qui arces suas extra lunam possidebat, ibi me oderat:) & jam Londini in Suecorum Universitate habet, (ut fama fertur.) At tamen eorum neminem ex abortu suo Monzambano & damnato Hobbesio, quos ipsis continuo inculcare studet, quidquam præclari docuit. Hos accepta eorum pecunia, splendide inanes domum remittit, sic sue crumene, & non ingenio eorum consulit. O tempora ô mores! Ubi mirror impuri nebulonis belluinam incogitantiam, quod cum nuper tantam doctrinæ meæ efficaciam tribuisset, ut ab omnibus Theologis per totam vitam extirpari nequeant, quæ à me uno anno hauriuntur; jam omnes à me discipulos splendide inanes dimitti ganniat. Sed talis est Asinius, ut sua mendacia ipse destruat. Discipulos meos quod attinet, eorum duas possum facere classes; alii publicas tantum & privatas meas frequentarunt lectiones; alii insuper peculiari meæ commendati fuerunt curæ. Circa priores nos, qui publice in Academiis docemus, pari cum concionatoribus jure fruimur, ut si quod nostri est officii fecimus, de profectibus auditorum rationem non reddamus. Qui capere vult, capiat. Et tamen multos eorum nominare possum, qui honorificam adhuc mei memoriam retinent. Ex iis qui privata mea disciplina usi sunt, quidam ad insignem eruditionis gradum pervenerunt, amplisq; muneribus & in hoc regno, & in Germania admoti sunt; qui summum in me amorem quavis occasione testari non intermittunt. Qualem si Asinius Tenebrius unum haberet, dudum ejus effigiem in domus suæ insigne publice suspendisset. Fuit unus & alter, qui minores profectus fecit. Et quis unquam fuit doctor,*

stor, qui omnes suos discipulos quantum cuperet eruditos præstare potuit? Certum tamen mihi est, neminem eorum unquam culpam in me collaturum. Imo ut videas Asini Tenebrio, quam parum tuis mendaciis movear, jam publice denuncio, si quis tales meæ informationi commendare velit adolescentes, qui vel stupidissimo sunt ingenio, vel animum à literis plane aversum gerant, nil nisi arma & venationem spirantes, aut qui sub prioribus præceptoribus nulla fundamenta posuerunt, & intra annum abs me universam eruditionem deglutire havent, aut qui dimidiam partem temporis domi apud parentes, reliquam hæc in Academia consumere volunt, aut qui formosarum amore puellarum flagrantes maximam diei partem dulcissimis confabulationibus absumunt, per reliquum tempus domi mellitorum labiorum memoriam ruminantur, hos omnes denuncio apud me parum aut nihil profecturos; quia me susq; deq; habere, an tales mihi commendentur vel non, præsertim ubi culpam deinde in me conferre velint. Quin & hoc insuper addo, si quis semicruda adhuc studia abruperit, & præmaturis sese peregrinationibus, vel discursationibus potius dederit, apud eundem paucissima literarum vestigia, ubi domum reversus fuerit, adparitura. Inprimis autem arguit Asinius, quod ex Monzambatio & Hobbesio discipulos meos nihil præclari doceam. Ergo sufficit, quod ex cæteris libris, quos ipsis præterea inculco, aliquid præclari doceam. Priorem autem ne deinceps quoque discipulis meis commendem, Asinius quidem Tenebrio me nunquam prohibebit. Hobbesium autem & Grotium, qui tam multa à religione nostra abeuntia suis operibus immiscuerunt, ne amplius juventuti prælegere cogerer, librum meum præcipue edidisse me professus sum; in quibus non omnia à me probata fuisse, ille ipse meus liber satis testari potest. Quid autem furcifer Monzambanum abortum meum vocat, ad id repono: me nunquam id scriptum pro meo agnovisse, utut nolentem volentem publica me fama ejus autorem ferat. Inde mea nihil refert, an ab Asinio iste liber

abortus vocetur. Id tamen dicere non verear, non erubescere autorem, quisquis is est, eo factu debere, qui tanto cum applausu per cultissimam Europæ partem à cordatissimis quibusque sit receptus; & cujus impugnatores non multo ampliorem gloriam reportarint, quam confectorem Indicis Novitarum manet. Illud tamen nescio, an quis mihi sit suafurus, ut, ne Asinio Tenebrioni præ invidia illa rumpantur, repudiare debeam liberalitatem quorundam Magnatum, & aliorum, qua operam meam, si non semper eventu, tamen fide æstimandam prosecuti sunt; præsertim cum tam raro nostri ordinis homines aureus imber inundare soleat. Neque tamen erat, quare Asinium tantopere mea crumena angeret; quippe cum hanc præcipuam mearum divitiarum partem ducam, quod nemini debeam. Cui rei tamen non parum contulisse iudico, tum quod uxor mihi contigit parum sumtuosa, tum quod nullos libros propriis sumtibus edidi. Cæterum illud optime in rebus humanis comparatum est, quod invidia sibi ipsi supplicium est; quæ tunc demum asperissima tormenta admoveere est censenda, quando ad confessionem doloris sui invidos cogit. Et quantopere istum nebulonem excruciaci arbitramur, qui continere sese amplius nequit, quin exclamet; *ô tempora! ô mores!* Quid enim heic clamor aliud arguit, quam dirissimos morsus, quibus iste proprium sibi pectus lacerat, dum me aliquo inter eruditos numero, se non nisi Asinium Tenebrionem videt. Perge igitur invidia æstare, furcifer, angere dies noctesque, excoque infidum istud pectus, pallesee, exaresce, à laqueo demum vesaniæ tuæ remedium pete, ut ista impura anima per dignam se portam triumphalem exitum inveniat.

§. 38. Restat ut etiam excutiamus auctoritatem magnorum virorum, quos Asinius Tenebrio adversus me testes excitat, quibus & ego & liber meus vehementer displicuit; ne forte solus Asinius ex invidia aut ruditate nos allatrare videatur. Gravissimum sane præjudicium, vel doctrinæ valde irregularis, vel morum plane difficultium, cætera dissentientes in me improbando

bando conspirare. Eo curatius horum testimonia discutien-
 da mihi erunt, ut quatenus Asinii causa per ista sublevetur ad-
 pareat. Primo igitur loco prodeant Professores Londinen-
 ses. *Nobis insuper à fide dignis nuperrime relatum est, ipsos Professores
 Londinenses, praesertim Theologos Lutheri animositate Pusendorsum jamdu-
 tum multarum errorum accusasse, quem tamen procerum gratia penes Regem
 contra omnium insultus adhuc conservavit, &c.* Relatum est inquit nobis
 nuperrime. Ubi credamus Asinium Tenebrionem aulam suam
 habere? Nam illam longe abhinc sitam esse arguit, quod *nuperrime*
 demum audivit rem, quæ jam ante annum non sine strepitu
 gesta est; cum tamen istum nebulonem plus satis curiosum cir-
 ca rumusculos de me captandos fuisse adpareat. Et tamen
 dum dicit, illos *jam dudum* me errorum accusasse, cum mihi demum
 paulo ante editum superiore anno librum meum innotuerit, il-
 los nescio quid in me machinari; suspicionem excitat Asinius,
 quasi dudum arcana quædam commercia ei cum istis interces-
 serint, ut quid iidem adversus me parturirent, longe ante ipsi in-
 notuerit. *Relatum est nobis, inquit.* Quo argumento probabis
Asini Tenebrio, tibi non potius hæc fuisse verba adhibenda, quæ-
 que ipse miserrima vidi, & quorum pars magna fui? Num etiam
 ex te scire possumus, quinam sint isti *viri fide digni*; num fortasse
 mendacio tibi illuserint? Nam si neminem habent præter te,
 abs quo commendentur, non erit, qui magnam istorum verbis
 fidem est adhibiturus. Cur etiam aut tu fuisti tam incuriosus,
 ut quinam forent isti errores non inquireret? aut si de istis in-
 tellexisti, quare erudito orbi rantorum virorum observationes
 invideres, quæ magnum lumen Indici tuo peruissent afferre? Sed
 quid multis ambagibus utor? Mi *Asini Tenebrio*, affatim qui-
 dem est tibi improbitatis, ut sis nebulo; sed ad id parum tibi esse
 astutiæ patet, ut scelera tua paulo rectius possis expromere.
 Nam hic ipse Index à Theologo quopiam Londinensi con-
 sectus est, qui jam dirisissimis sese execrationibus deo vet, illum
 sibi ab *Asinio Tenebrione* furto subductum, ac quibusdam in-
 locis interpolatum, seq; incio typis exscriptum. Sic ut iste

quidem satis tenuem tibi referat gratiam pro tuo elogio, quò Lutheri animositatem ei tribuis; cum ipse vice versa palam jactet, te ut furem & nebulonem egisse. Verum super hac re in judicio videbimus. Cæterum postquam ad hunc locum pervectus sum, solenniter prius protestandum est, me, quæ mox narraturus sum, non referre animo injuriandi; sed ex inevitabili necessitate famam meam ab omni sinistra suspitione purgandi apud omnes, in quorum manus Index iste facerrimus pervenit; ad quod plurimum facit, si ipsi intelligant, quod nam heic loci Indicis fuerit fatum. Neq; vero crediderim illum fore cordatum, qui vitio mihi vertat, quod nihil eorum dissimulem, quæ ad tuendam meam existimationem faciunt. Concessit mihi Deus, ut quantulumcunque nomen inter eruditos nactus sim, ac largitus est stationem, ultra quam ambitionem meam non profero. Sed cum tam illud quam hæc diu stare nequeat, si talis sum, qualem Asinius Tenebrionis mentitur, indignus sane & divina illa gratia forem, & tanto summorum juxta ac mediocrium hominum favore, si unius vel alterius invidi columnis opprimi me per silentium paterer. Sed & cognatis atque amicis, quin universis meis popularibus merito erubescendus haberer, ni tantum mihi inesset facultatis, ut rudissimi hominis deliria dissipare possem. Seponatur ergo paulisper respectus aliorum, quoad meæ famæ & quæ inde dependet fortunæ consultum sit. Jacturam alii faciant existimationis suæ merito suo, qui immerentem fædisima labe adspargere non erubuerunt. Frustra quis dignitatem suam mihi occinit, quando ipse ferrum jugulo meo intentat. Id tamen mihi gratulor, quod nullus Professorum ex natione Suecica huic sese negotio immiscuerit, ut ne mihi necessum foret quædam parum honorifica memorare de ullo ex ea natione, cujus favorem in me meosque semper sum expertus pronissimum. Quod si illis, qui metam atrocimodo impugnarunt, acerbum videatur, sua facta propalari; habent quod Asinio Tenebrioni indignentur, qui serinia ipsorum expilavit, & jam obelo confossum Indicem

in lucem protraxit. Istum nebulonem, istum plagiarium, istum calumniatorem, istum famosorum libellorum architectum mecum execrentur. Duas tamen vias videre videor, qua excusari possint ea, quæ in me isti egerunt, sane à communi jure, & modo inter honestos viros agendi non parum absunt. Una est, si heroico sese spiritu actos dicant, quem ad vulgares agendi regulas non alligatum creditur, cuique adeo jura nata non sint. Atque hoc ipsum non obscure insinuat Asinius Tenebrio, dum *animositatem Lutheri* illis tribuit; quem sane virum animosum supra communem sortem gessisse nemo est ex nostratibus, quin agnoscat. Dicant ergo, se habuisse heroicum Lutheri spiritum, sed qui per diuturnitatem temporis vehementer degeneraverit, aut qui in impura vasa infusus ex generosissimo velut vino in mordacissimum acetum abierit. Ni malint uti dicto Poetæ: ætas parentum peior avis tulit nos nequiores mox daturus progeniem vitiosiore. Accedit & hoc, quod unus ex illorum numero quondam de altero, qui non parum ad confidendum hocce negotium contulit, pronuntiaverit istud dictum; Deum, si insignis opus efficere velit, excitare ingenia heroica. Id quod invulgus heic notum est. Imo & unus eorum cum proximo anno ipsi mitra doctoralis inter tubarum clangores imponeretur, à quo piam studioso, qui in ejus culina diu ossa agroserat, inter enormia alia elogia *pretiosus Dei filius* (*Gottes wehrter Sohn*) nuncupatus fuit; quod nomen soli Servatori nostro in lingua Teutonica tribui omnes linguæ ejus periti norunt. Et sane quicquid est Judæorum per orbem terrarum dispersum huc velut ad novum Mesiam confluxisset, ni istis Sueciæ regno interdictum foret. Talis tantusque quare non heroem se ferre possit? Altera autem via paulo simplicior videtur, si nempe pertinaciter hæreseos arguere pergant articulum XVII. Indicis, supra excussum; se affectibus suis imperare non potuisse, nec debuisse; se pro orthodoxis Theologis non fuisse habendos, ni affectibus fræna laxarent: iis sese adeo occætos fuisse, ut Pufendorffii librum damnaverint, antequam

intelligent, ut neque Christiani hominis officium, neque ætas aut dignitas, gravitasque muneris, nec respectus censuræ & adprobationis regiæ, neque amicitia mecum quondam culta, neque officia quædam illis à me exhibita, vel paululum ipsos retinere potuerint, quo minus tanquam deterrimum me hæreticum diffamarent; aut saltem damnationem suam eoque suspenderent, quoad meam mentem & explicationem super istis articulis audivissent. Sed dum isti deliberant, ultra via sese excusandi ipsis magis sit ad palatum; ego interea rem, prout eadem heic notoria est, fideliter referam, non eo fine quidem, ut aliquem velim infamare, sed ut famam meam contra Asinii Tenebrionis calumnias asseram, qui isto velut præjudicio me premere instituit. Cum igitur ad finem jam properaret libri mei impressio, animadvertere liquit, tres potissimum, inter quos hæcenus simulas, aut frigida valde amicitia fuerat, repente syneretissimum velut coivisse, cōcurrere, repidare, crebra inter se conventicula agitare; cui fundamento nova ista amicitia innixa sit, sequentia ostendent. Ut factioni robur & autoritas accederet, ad seiscituræ aliquis, cujus canitie cæteri abuterentur, ut, velut post Ajacis clypeum Teucer latitans, sagittas suas eo tutius in me emittere possent. Plures sollicitantur, sed qui tamen parum gloriosum hujus rei finem augurantes, sacramento jungi recularunt. His ergo velut quadrigis Bellona in librum meum irruitura invehabatur. Stimulabantur illi contra me pari fere odio, causis diversis. Ardebat unus & alter pædagogicam quandã dictaturam in nos sibi struere, cujus quietam possessionem sibi me heic salvo desperabant, utpote apud quem ejusmodi vana arrogantia risum potius, quam venerationem excitare solet; & qui ideo à legibus, cuique muneri suos limites præscriptos arbitratur, ne quis pro sua libidine aliis insultare præsumat. Alius hancce compendiosissimam judicabat viam inclarescendi, si me subvertisset; qui perfectissimæ cujusdam, & ad quintam utque essentiam sublimatæ Theologiæ specimen credebat, Indicem Novitarum in Pufendorffii librum congesisse. Alius denique

denique me sepulto & summam eruditionis famam, & lautissimam fortunam sibi sperabat accessuram; qui me vivum suis luminibus, ut ut toto vertice supra sit, officere putabat. Et commendatione digna est unius ex isto numero ingenuitas; qui apud amicos non amplius negat, hanc sibi intentionem fuisse, ut ego ab hac Academia dimoverer. Id tamen se nunquam quæsisse, ut fortunæ meæ ruinam procuraret. Esse enim S. Regiæ Majestati longe plurimas occasiones, in quibus opera mea uti possit; quibus non obstat, si vel maxime ego quasdam erroneas opiniones foveam. Cui ego quidē pro singulari sua benevolentia, ex qua pro mea promotione tam sollicitum sese exhibuit, dignas gratias ago; vicissimque opto, ut ille aliquando Martyrum corona potiatur, quæ jam jam capiti ejus quondam imminerebat, ni fuga sibi consulisset; quo ipsius nomen deinceps pro nigro rubrum in Calendario stet. Simulq; rogo, velite ejusmodi commendatione mei ad splendidius officium deinceps superfedere. Cum ergo & cæteris sociis mea promotio tantopere cordi esset, ut finem suum obtinerent, nullam faciliorem viam sibi relictam judicant, quam ut calumniam mihi intenterent, cui semper apud semidoctorum fecerit eruditissimus quisq; paruit: me nova habere principia, me juventutem corrupturum, ut non amplius antiquum Donatum sit veneratura. Accendebat ista unus ex sociis, qui subinde in typographiam currebat, & cum pleraq; pro sua simplicitate, quam ille tantopere in jure naturali commendare solet, non caperet, mire eadem traducebat. Augebat suspicionem, quod ego prohibuissem, ne antequam opus perfectum foret, singulæ paginæ hinc inde raptarentur. Hinc certa fides monstrum esse, quod tam sollicitè à me occultaretur. Quid multis? Indicitur concilium solenne Cerviæ, Pontificiæ ditionis oppido, missa Spiritus Sancti cantantur, & post aliquot sessiones unanimi Patrum consensu statuitur, Pufendorfium hæreticum esse faciendum. Offertur decretum Concilii Pontifici ratificandū, (nam ut ipse Conciliis intersit, recentiores doctores ejus maje-

state indignum ducunt.) Ille laudata patrum pietate decretum approbat, & annulo piscatoris obfignat. Hoc facto duo quidem ex sociis in latibula sua se recipiunt, nec apertius deinceps negotio immiscentur, ex eventu animos sumturi, aut si secus res cadat, extra periculum subducti. Reliqui duo negotii executionem in se recipiunt; somniaturi hæreses, si non invenirent. Nova tamen spes oritur, fore ut si diligenter inquirerent, magnam vim novitatum sint deprehensuri, quod certus homo duo folia de præfatione, digitis forte fortuna adhærentia, è typographeio attulisset; in quibus occurrebant ea verba, quæ concilio isti expresse opposueram; quibus tritum illud, ne sutor ultra crepidam, occinebam iis, quos ad fumendam in ejusmodi scripta censuram fastus, ignorantia, aut petulans πολυπραγμοσύνη impellit. Interea liber absolvitur, ego Holmiam proficiscor. Et jam in publicum emergere incipiunt, quæ hætenus in me causa fuerant consilia. Primo in prologi vicem epistola Holmiam scribitur, hoc fere argumento, in signem gravitatem præferente: Prodire jam in publicum Pufendorffii librum, quæ ipsi tamen nunquam viderint, quod is noluerit quenquam nasum suum in eo exercere, priusquam S. Regiæ Majestati, cui inscriptus est, offeretur. Quia tamen sibi ejus libri censura non fuisset oblata, se excusatos haberi velle, si quid iste orthodoxæ religioni, quæ ipsorum humeris, tanquam Atlante cælum, potissimum niteretur, contrarium contineret. Petebant præterea, ut sibi denuo liber iste censendus committeretur; in quo negotio ipsi magna cum circumspectione essent progressuri, & nullam mihi injuriam allaturi. Nam illos Illustrissimos Regni Senatores, qui jussu S. R. Majestatis librum meum adprobassent, tam profunda non instructos fuisse sapientia, ut de jure gentium judicium ferre potuerint; cum politicorum nemo tam demens unquam fuerit, ut privilegium infallibilitatis sibi arrogaret. Adduntur & quædam de Monzambano, quem ego auderem privatim heic legere. Eum in Germania publico Cæsaris edicto proscriptum, (quod sibi solis sit conspectum.)

Cum

Cum autem hoc regnum provincias possideat in Germania, metuendum esse, ne hæc belli causa arripiatur, & Croatis, milite ferocissimo, Septentrio inundetur. Respondebatur ad has literas à superioribus leniter & humaniter; quiescerent, & rerum suarum satagerent. Librum meum esse politicum, nec ad Theologos quidquam spectare. Jam S. Ræ. Majestatis censuram, & adprobationem accessisse. Neminem in ipsos ob eum librum culpæ quid collaturum; nec rationem ejus rei ab illis reddendam, quæ nunquam ipsis foret commissa. Tanta lenitas istorum hominum pertinaciam magis accendit; nec ita facile concilii sui decreta eludi debere arbitrantur; præsertim cum jam dirissima quæque de libro meo in vulgus spargere cæpissent, quæ ita repente vana deprehendi auctoritati suæ parum conducere censebant. Interea ne ipsi in me ex invidia rapi aut consueto vitiligandi morbo agitari viderentur, aliæ literæ scribuntur ad certum Theologum, tunc Holmiæ agentem, in quibus aliqua loca libri mei quasi errorem foventia annotantur, ac iste rogatur, ut pro eo fervore, quo circa religionem flagret, hanc rem apud Illustrissimos Regni Proceres diligenter insinuet, & quantum ex meo libro veræ religioni periculum immineat, solícite demonstrat. Easque literas iste uni & alteri ex præcipuis regni officialibus recitavit; qui facile infami fraude animadversa, autorem earundem, & sædas calumniandi artes graviter sunt detestati. Nullam enim aliam subscriptionem illæ literæ præferrebant quam hanc: *Hafniæ, Tuus quem ex fama nosti.* Qua epistola etiam Theologis Hafniensibus, viris sane cordatis, non levis injuria fuit illata, quasi ipsi, ubi quid in libro meo desiderarent, non ingenue & aperte, prout viros bonos & doctos decet, fuissent monituri, sed per tramites non nisi nebulonibus usurpato forent grassaturi. Enim vero ne quis aliquem Hafniensem in suspensionem vocet, istæ literæ Londinum habent patriam; ac retulerunt mihi aliquot viri, qui earum literarum autographum apud dictum Theologum huc reversum viderunt, se solo manum probe agnovisse. Nec diffi-

cileerit; cum scriptorem obscurarum epistolarum in lucem protrahere, si quidem in eam rem serio inquiratur. Ubi miror inficetam plane astutiam illius scriptoris, quod speraret se setam prudentibus viris ita facile illudere posse; cum potius vel sola hæc fraus istos conatus plane redderet suspectos. Jam tertius a publicatione mei libri mensis labebatur, & Index in formam embryonis coalescere videbatur, ac non obscura vitæ signa dabat; cum alius ab istis insultus (ut Asinii Tenebrionis vocabulo utar,) tentatur. Obstabat quippe adhuc censura & adprobatio regia, quæ non sine specioso aliquo obtentu proculcanda erat. Qui facile inveniri poterat ab hominibus, queis conscientia qualitercunque informata regum iustis longe potior est. Neque enim ignotum est, maxima scelera sub larva conscientia, & inter allegata passim seu profane potius detorta dicta sacra exprimi. Scribit ergo epistolam senior ad professores Theologos hujus Academia; adjungit elenchum errorum, qui in libro meo deprehendantur; adjurat ipsos per omnia sacra, per tremendum ultimi judicii diem, veline super istis articulis ingenue & libere suam confessionem edere; prout id ipsorum munus, & communis Christianorum obligatio requirit, qua ab Apostolo parati esse jubentur ad respondendum cui libet petenti rationem ejus spei, quæ in ipsis est. Isthoc tam horribile carmen duo priores ex Theologis surdis auribus accipiebant, certi alieno sese furori socios non addere. Tertius autem, in cujus utero Index ille conceptus erat, magna cum pietatis & conscientia contestatione profitetur; se utique illis articulis gravissime offendi, seq; adeo posse, & debere, & velle confessionem suam edere, prout pium virum & Theologum decet, quantacunque mala ipsum eo nomine sint mansura. O inauditam animositatem! O genuinam Lutheri sobolem, Asinio Tenebrione eneomiasia dignam! Ubi nescio an magis miranda sit subtilitas commenti, per quod obtinuisse sese arbitrabantur, ut in eodem negotio ipsi actorum, judicum, ac testium loco esse possent; an vero argutissima ratio per compendium

pendium de errore aliquem convincendi, dum *offendi* aliqua se doctrina jactant. Lubet tamen quæres, cum fieri possit, ut quis ejusmodi offensam mentiat, quo indicio liquido deprehendatur, teneram ejus conscientiam revera lædi? Nam barbitium, & rogam, & faciem ac verba in gravitatem composita, & dejectiones multis velandæ nequitie inservire, etiam in vulgus notum est. Deinde non dispicio, an satis dignum sit viro, per quem Servatori nostro titulum suum non amplius retinere licet, profiteri, doctrina se aliqua *offendi*. Vulgarium hoc animarum, & humi repentium videtur, & qui nullam aliam rationem, quare sibi quid displiceat, allegare queunt, quam inscitiam & stuporem suum. Magni isti & animosi Lutheri, qui clavem scientiæ possident, quosvis errores solis ranchis dissipare debebant. Infirmi in fide, & qui lacte adhuc indigent, super offensione queri solent. Denique nescio an ad rei literariæ incrementa multum faciat, si bonis & alacris ingenis hanc velimus legem dicere, ut ne quid in disciplinis rationi subjectis erueret, aut olim tradita linæ subicere laborent, ne fortasse aliqui ista novitate offendantur, aut potius, ne in pudorem dentur antique pedanteriæ consulti, dum vident sua compendia, ex quibus ipsi aliquot regulas & definitiones memoriæ mandarunt, inter quasquillas deinceps habenda. Si tamen hæc ratio superioribus placet, age & nos mentum mentemq; sylvestere patiamur, proferibamus bonos libros, inspidas nenas per totam vitam cantilemus, deniq; ordini equitum S. simpliciter nomina demus, & sub auspiciis Asinii Tenebrionis inter necinum bellum in entia moralia geramus. Cæterum cum confessio unius, qui & antea turbulenti ac vani ingenii non pauca specimina ediderat, parum ponderis habitura videretur, a seniore conventus Theologorum indicitur, an tunc fortasse ceteri, ut *offendi* se quoq; faterentur, permoveri possent. Tunc enim conclamatus plane erat meus liber, si abs tota Facultate, (quæ cur non pari jure atq; Concilium Tridentinum immunitatem ab erroribus sibi arrogare posset?) fuisset damnatus.

Conve-

Conveniunt; confidetur. In mensa expositus erat meus liber, & protocollum magnæ molis recens compactum, cui nihil adhuc inscriptum erat. Postquam à seniore causa conventus exposita fuit, prima erat quæstio, quis secretarii vices obire deberet; quia protocollum seipsum conscribillare non didicerat. A senioris dignitate id alienum erat. Duo priores Theologi nullam ejus negotii partem attingere volebant. Ultimus ob imperitiam linguæ Danicæ ei scriptioni inhabilis judicabatur. Sic protocollum tunc quidem virginitatem suam immaculatam retinuit. Quanquam autem hoc modo nulla futura erant acta Confessionis Lundensis; hortatur tamen senior, ut nihilominus annotatos in scheda articulos ordine excutiant, & ubi singuli istorum in libro meo extarent, inspiciant. Enim vero alter eorum negat, se judicium ferre posse de libro, quem nondum legisset. Alter causabatur, sese unum vel alterum locum inspexisse, nec deprehendere potuisse, meam esse sententiã, quam ipsi mihi vellent impingere. Heic statim senior non sine ronchis fremere; tu ea non intelligis; ille tertius, qui istos articulos non sine labore enixus est, hæc optime intelligit. Ad quæ & iste incalescebat; ergo solus, inquiring, iste intelligat. Et sic irritatis animis fellæ crepant, consurgitur, & confessui finis imponitur. Interea literæ regię advenerant, hoc argumento; si quis utique jus sibi competere crederet aliquid circa librum meum monedi, ut mecum privatim cõferret, sententiãq; & declarationem meam audiret. Si nondum adquiescere vellet, ad Cõsistorium Academicum referret; quod cognosceret an digna res foret, quæ ad Illustrissimum Academiæ Cancellarium remitteretur. Omnia tamen placide & modeste peragerentur, citra turbas, & infestas concertationes. Et mox quoq; adest Illustris vicinæ provinciæ Præses, ad negotium illud cominus inspiciendum. Auditq; primo autorem Indicis, huncq; scripto sibi exhiberi postulat. Inde & me audit, ac ut itidem scripto responsum meum ad Indicem paucis verbis concipiam, jubet. Utrumq; scriptum in aulam transmittitur. Ex quo cum facile

vani-

vanitas accusationis intellecta fuisset, aliæ literæ à S. R.^a. Majestati huc veniunt, queis silentium adversariis meis injungitur, & ne quis super libro meo deinceps quid movere audeat, severe interdicitur, præter gravem comminationem addito & hoc; S. R.^a. Majestati alias curæ fore, ut si utique iste liber nova censure opus videatur habere, ea res committatur viris idoneis, & qui dextre eandem obire queant; nec unquam id censendi munus illis deferendum, qui tam præpostere hætenus circa id heic versati essent. Cum ne istæ quidem literæ ferociam Indificis compescere valuissent, tertiæ demum literæ Regiæ mense Januario hujus anni huc mittuntur, quibus denunciatur: meritum eum esse, ut severe in ipsum animadvertatur, hac tamen vice adhuc ipsi veniam dari; caveat deinceps clementia regia abuti. Mihi quoque ut actione adversus eundem super sedem injungitur. Ac sane pessimum sortita esset exitum spuria ista Lutheri animositas, ni singularis quædam S. R. Majestatis clementia meritis poenis subtraxisset virum, nescio an per mollia remedia emendandum. Sane divino jure calumniatorem manebat eadem poena, quam proximo suo intentaverat. Igitur cum ipse fateatur sibi propositum fuisse ab Academia hac me dimovere, deprecari non poterat, quin ipse abhinc in patriam suam relogaretur. Petebantur porro per meum latus Illustrissimi Regni Senatores, quibus libri mei censura commissa fuerat, quos iste vel crassissimæ inscitæ, vel fædæ negligentæ proterve accusabat; proculcabatur privilegium Regium, ac sæpius repetitæ literæ Regiæ vix tandem contumaciam hominis utcumque frangebant. Quibus omnibus quæ poena debeatur, leges hujus regni non obscure definiunt. Adparet igitur Asinium Tenebrionem parum sublevari autoritate Theologorum Lundensium. Nec credo magnam ab ipsis eundem inivisse gratiam, utut alias decempedalibus elogiis immane quantum videntur titillari, quod necessitatem mihi attulerit animosa eorum facta publice jam exponendi. Præsertim cum ipse Asinius Tenebrio sui oblitus stupenda mentis vertigine mox meam causam agere incipiat. *Quem tamen, inquit, Procorum gratia penes*

L

Regem

Regem contra omnium insultus adhuc conservavit. Contra insultus dicit. Atqui solenne est Theologis diaboli in pios molimina insultuum vocabulo nuncupare. Sicuti profecto ex eo genere fuerunt insultus, quos animosi isti viri in me sunt moliti. Quos cum Proceres Illustrissimi tam gratiose depulerint, ac innocentiam meam adversus malevolorum improbas calumnias protexerint, immortales iisdem eo nomine gratias ago. Et sane cum isti viri me probent, parum puto referre, quid Asinius Tenebrio, & reliqua invidorum turba, qui famam meam allatrant, de me sentiat. Spes quoque est insultatorum istorum importunitatem, quæ hactenus molli tantum ratione repulsa fuit, aliquando ita castigatum iri, ut mihi & probis omnibus negotium deinceps faceffere sint desituri.

§. 39. Ultimo loco producantur quoque adversus me Professores Heidelbergenses. *Nec mirum*, inquit, *periculosas & inauditas Pufendorfii novitates Theologis orthodoxis vehementer esse irrisas. Periculosas* dicit novitates, quia si quis illas eo modo attigerit, quo Asinius Tenebrio, ei maximum infamiae periculum imminet. *Inauditas* addit. Atqui quos Indicis auctor mihi affinxit errores, obsoletisunt, & ab Ecclesia Orthodoxa dudum proscripti, & in omnibus auditoriis Theologicis exagitati. *Theologus orthodoxis*, ait, per quos intelligitur *ναρ ἐξοχνη* compilatorem Lundenfis Indicis, quem jam jam repræsentabimus, hominem nomine tuo obscuriorem, & qui quid probeat aut improbet nemo sanus cicum interdicit, & alterum illū, cui specimē senilis puerilitatis visum, damnare, quæ non legerat aut intellexerat, ac negotio tam insulto barbati sui auctoritatem, velut tutelare aliquod numē, accommodare. Nam quod alio præterea Theologo periculosas in meo libro somniverit novitates, nondū audiui, & ne ullas cuipiā deinceps somniare in mentem veniat, hoc scripto efficiam. Cum jam ante multos annos, pergit furcifer, *ipsis etiam Calvinianis Professoribus Heidelbergensibus, eam Theologis, quam Jureconsultis, ut & Cancellario Blumio propter novas rerum formas, fictitios terminos, monstruosa entia moralia &c. valde displicuerit, quem ut Philosophum & Philosophiæ Professorem magis in studio historico, quam in Theologico vel Juridico versatum autumarunt.*

que

que adeo, bellua, omnem tibi memoriam consumsit mentiendi libido, ut propria tua commenta ipse destrueres? Supra enim Heidelbergæ me Calvinistam egisso ganniebas, id est, talem, qui Theologis istis maxime placere laboravit: nunc iisdem me valde displicuisse nugaris. Et si revera heic lupum auribus teneam. Si enim dicam, me istis viris non displicuisse, Calvinistam oportebit me esse apud illos, qui summam hanc orthodoxæ perfectionem arbitrantur, coelum nolle intröire, si Calvinistis quoque eodem aditus pateat. Sin autem agnoscere velim, quæ furcifer blaterat, indignum sane foret candore meo, præstantissimorum virorum amicitiam unquam abnuere. Sed ea de re supra jam dictum. Fui ego plerisque ibi carus, fuerim uni vel alteri in visus. Quid tum? An cuiquam contigit; omnes pariter habere amicos? An non ubique unum vel alterum *pipertis granulum* occurrit? Id tamen certum est, neminem toto, quod ibi fui, septennio ullum verbum super ea displicentia ad me fecisse. Nullumne mihi amicum aut inimicum ibi fuisse, qui tanto temporis spatio super tam horribilibus rebus aut me moneat, aut easdem mihi exprobraret? Nam quam atrocitas sunt ista, ob quæ Heidelbergensibus displicuisse arguor? *Novæ rerum formæ*, seu irregulares rerump. formæ, ingratum valde pedanticis palatis ferculum; *fictitiis termini*, quia nupero Imperii recessu prohibitum est, nullos amplius novos terminos procudere, & *monströsa entia moralia*, Equitibus S. Simplicitatis tantam triumphorum materiam præbitura. Nec isthoc satis. *Aucumarunt etiam, cum ut philosophum*, (ut ignominiam ejus vocabuli declinaret Agnius Tenebrio, sanæ rationi bellum indixit;) & *philosophia professorem*, (atqui etiam ipsi justitiæ sacerdotes Ulpiano veram, non simulatam philosophiam affectare dicuntur;) *magis versatum in studio historico*; (quia jam magno cuiquam Jcto gloriosum est scripsisse ad prima juris fundamenta; *Aegyptii reges suos partim Ptolomæos, partim Pharaones, partim ARSACIDAS nominarunt.*;) *quam in Theologico*, (ad hoc enim docendum me Heidelbergenses evocaverant;) *vel Juridico*. (Quid in hoc studio præstiterim, vel non præstiterim; scripta mea ostendunt. Id tamen non diffiteor,

cum anno 1660. à Serenissimo Electore Palatino professio institutionum juris mihi clementissime oblata fuisset, me eam recusasse; quod judicarem, non adeo splendidum exserendi ingenii campum esse, si post nongentos nonaginta novem Institutionum Commentarios, ego millesimum adderem.) De *Cancellario Blumio* nil habeo, quod peculiariter addam, quem vix credo agnoscere tale suum de me iudicium. Quicquid tamen ille de me iudicaverit, sane uti ego cuique suam in iudicando libertatem relinquere cogor; ita & mihi contra fas est, & de istis iudicibus, & de eorundem iudicio iudicare. Neque enim heic quæsitur Minos urnam movere. Audiamus demum conclusionem tam lepidi scripti. *De hisce novitatibus*, inquit (sane in meo libro non natis) *quas unico obolo venales nimis care vendi emiq; credimus*, (ingenue agit *Asinius*, qui merci suæ non enorme pretium statuit;) *suo tempore prolixius agam*. (nimirum quando à carnifice tergum tibi pro navata hac opera virgis publice fuerit conscribillatum.)

§. 40. Coronidis loco addere necessum iudicavi illos ipsos articulos Lundenſes, de quibus supra mentionem feci; qui huic negotio non parum lucis afferre possunt; simulque multos, qui in Germania ob istum libellum famosum immerito in suspicionem vocantur, liberabunt. Eorum compiler est *Josua Schvartz*, *Theologiae Doctor & Professor in hac Academia*. Qui tamen publico programme d. 17. Kal. Jul. heic publice circummutationem Rectoratus affixo testatur, illos per *Asinium Tenebrionem* plagio sibi subductos, & aliquot in locis interpolatos, seq; incio typis exscriptos. Verba ad istanc rem ex dicto programme hæc sunt. *Hompo rudis quidam & pravus illa non solum, de quibus esse aliqua dissensio coepit, per apertissimum plagium, tanquam que non calumniandi nocendiq; studio typis nuper divulgare, sed ineptis etiam suis & improbis commentationibus adpersis, infamare omnia sustinueris; quando ita meum, ut bonorum omnium de isto, est votum illud Pauli ad Galatas. ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀνασταίντες ὑμᾶς!* Representabo autem illos articulos de verbo ad verbum, prout illi superiori æstate Illustri vicinæ provinciæ Præsidi fuerunt ab Autore exhibiti.

biti. Ex quo adparebit, quid polituræ illis articulis post accesserit, & quam improba metamorphosi illud innoxium ante & eruditū scriptū in fædisimū libellū famosū abierit. Ut hoc exemplo moniti eruditi accuratius sua scrinia observare discant, ne tã facile ejusmodi Harpyiæ, quæ contactu suo omnia fædant, eadem diripere queant. Quod enim antea meram ambrosiam spirabat scriptum, postquam in Asinii Tenebrionis manus incidit, nil nisi oletum est.

Index præcipuarum Novitatum, quas Dn. Prof. Pufendorfius libro suo de Jure Nat. & Gentium hic apud nos edidit.

De Theologia in genere.

I. Docet, quod in articulos fidei non abeant, quæ proprie ad Jus Naturæ pertinent, idque in præfatione fol. 2. fac 2. Neque enim si qui ex illis &c. (Ad hunc articulum ego in stricturis extemporaneis ita reposueram: *Per articulos fidei Autor intelligit capita religionis salvifica, ex revelatione divina profluentia, & ad salutem æternam spectantia. Jus autem Naturæ, quod hoc libro traditur, ex lumine rationis cognoscitur, & tranquillitatem hujus vite pro fine habet. Igitur demonstrandum Schubarzio est, articulos fidei esse, qui ex lumine naturæ demonstrari possunt, & non ad salutem æternam, sed ad tranquillitatem hujus vite ultimato tendunt, adeoque universam philosophiam moralem & Jurisprudentiã esse articulos fidei. Probet quoque statim articulum fidei fieri, quicquid Theologi quidam sibi tractandum sumunt, etiam dum salcem mittunt in alienam messem. Adpareret puto ratio, quare primogenitum suum jugulaverit ipse Indicis pater. Sicuti primogenito asini, quod ovis redimere dominus volebat, cervices frangebantur. Exodi. XIII. 13.*

II. Statuit, Civitatem ejusmodi doctrina personare debere, quæ cum fine & usu civitatum congruat; explicatque hoc ipsum non tantum de scientia humana, sed etiam ea, quæ est circa cultum Dei. Sic enim pag. 910. Inde expedit ut publice &c.

De Scriptura Sacra.

I. Quæstionem facti hoc esse docet, de quo non nisi ex divinarum literarum autoritate constare potest: utpote doctrinam de statu integritatis & corruptionis. In præfat. fol. ult. fac. 2. Enimvero præterquam &c.

(Ego reposueram: *Hic nulla esset novitas, si Schubarzias intelligeret, quid sit questio facti. Quo audito patrem sua proles parum decere visa fuisset, eoque illam exposuit.*)

De DEO.

I. Negat Deum naturæ suæ legibus teneri, ut hoc vel illud agere non possit; affirmatque omnia illa, quæ non agere, posse dicitur, ex placito non agere, legemque sibi ipsi non nisi ex placito esse. p. 133. §. 3. Quod autem idem quædam &c. confer p. 166. §. 6.

II. Justitiam ad Deum propter similitudinem saltem, talem nempe agendi modum, qualis est in hominibus, applicari, Deoque *αὐτῶς*, imò etiam minus Deo, quam hominibus competere, pag. 134. Hinc & quando &c. p. 166. §. 6. p. 177. §. 12. illis locis argumentum à minori ad majus ductum videtur. conf. p. 164.

III. Deum non principaliter propter essentiam, sed propter potestatem, voluntatem & beneficia coli. Idq; primum implicite p. 79. his verbis: Adeoq; legibus obeditur, non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem præcipientis. Deinde explicite p. 92. Inde etsi impia sit Epicureorum. &c.

De Homine in statu Integritatis.

I. Docet, illum statum, in quo homo absque ulla cura vel ope ab alio homine accedente consideratur, longe miserrimam esse, ne illo quidem excepto, in quo homo iusta statura ac robore præditus fuit, quum primum existere cepisset. h. e. statum Adami ante Evam, aliosque homines creatos existentis. p. 140 §. 2. Si igitur, &c. (Ad ultima verba hujus articuli ego monueram: *Obiter petit Autor ut Schwartzius sibi ostendat, quinam sint illi alii homines, præter Adamum & Evam à Deo creati.* Ne igitur Præadamitas videretur introducere velle, ea verba expunxit.)

II. Docet primum ac recentem orbis incolam h. e. Adamum servari non potuisse, nisi Deus ipsum necessaria vitæ media adhibere peculiari-ter docuisset. pag. 140. §. 2. Inde licet de originibus &c.

III. Quod homo prout ex creatione physice perfectus extitit, sine ordine & decore, reluctantem habuerit voluntatem, brutisque ipsis pravior fuerit, quæ causa, quare lex illi superaddita sit. pag. 4. §. 4. Nobis illud jam &c. p. 3. §. 3. Exinde &c. p. 136. §. 5. §. 6.

IV. Attributa vel Entia moralia originitus homini physice perfecto superaddita saltem, non concreata esse. p. 3. §. 3. §. 4.

V. Primos homines prout in origine & statu suo primævo se habuerunt, nõ mortalium tantum nomine appellat, sed tantam etiam illis imbecillitatem tribuit, ut sine peculiari cura servari non potuissent. Mortalitatibus etiam causa genus humanum diversitate sexus, propagandique facultate creatum esse. p. 140. §. 2. Inde licet &c. p. 750. §. 2. Postquam &c.

VI. Recentem & solitarium orbis incolam Attonitum h. e. conster- natum stetitisse.

(Ad ultimum vocabulum hujus articuli reposueram: *Probet Schvartzius fundamentalem hanc articulum fidei: quod Adamus quando primum hanc mundi machinam mirabundus aspiciobat, non steterit, sed vel jacuerit vel sederit. Hinc illud steterisse mutatum in fuisse.*)

De Peccato Originis.

I. Entia moralia, eorumque effectus originitus etiam considerata amitti vel deleri pro lubito posse, sine ulla mutatione vel corruptione ejus rei, cujus antea fuerunt, p. 4. §. 4. Ac per eadem ipsis & p. 19. §. 23.

II. Non posse nobis imputari, quæ ex causis extra directionem nostram positæ proveniunt, vel vires nostras excedunt, p. 64. porro ut aliqua actio & c. p. 66. §. 8. p. 37. §. 3. nec vitio nobis verti & c.

(Quia responderam, hanc regulam tantum ad forum humanum pertinere, ergo & hic articulus in manus A sinii Tenebrionis non incidit.)

De Peccatis Actualibus.

I. Negat quædam per se citra omnem impositionem honesta vel turpia esse, omnesque actiones hominis, adeoque ipsum furtum, homicidium, & similia natura sua actiones indifferentes esse, p. 25. 26. NB. 27. Hoc enim modo & c. conf. p. 47. p. 14. p. 161. §. 4.

II. Quod cæli solique genius, & humorum in corporibus temperatura voluntatem hominis ad peccata vergere faciat, p. 53. Inter illa igitur & c.

(Hic reposueram: *Autor non dicit cæli solique genium disponere homines ad peccata, sed ad certum genus actionis: hoc ipsum autem qui credere non potest, parum sese peregrinatum saterar.* Hæc causa fuit, cur articulus hic in eum elideretur. Nam Schvartzius per integrum octiduum Parisiis fuit; & in Hollandia cum crumenifecis ludens viaticum amisit.)

III. Peccatum alienum exsequi peccatum non esse, p. 1028. 1029.

De libero Arbitrio.

I. In ipsâ facultate apprehensiva & judicio naturalem inesse rectitudinem, vel intellectum hominis naturaliter esse rectum, p. 37. §. 3. p. 72. Nam id utique & c.

II. Omnibus suis affectibus vel passionibus imperare hominem posse, verbis Cartesii, quæ sua facit, statuit, p. 55. Illud instituto nostro & c.

De Lege Naturæ

I. Geninum, sufficiens & adæquatum principium cognoscendi legem Naturæ esse socialitatem, p. 181. §. 14. p. 183. §. 15. NB. p. 188. §. 19.

II. Legem naturæ institum quandam vel connatum habitum esse negat, primum quidem implicite toties, quoties entia moralia naturæ perfectæ superaddita saltem vel superimposita esse statuit, item quoties discrimen honestorum aut turpium ex informatione, assuetudine & discursu esse docet, id quod potissimum pag. 179. 180. 190. facit. Deinde explicite p. 178. §. 13. Quam ad rem & c. adde p. 19. Nunquam enim.

III. Essentialē Dei justitiæ prototypū vel fundamentū Juris naturalis esse negat, p. 163. §. 5.

IV. Negat igitur Legem Naturæ esse æternam, p. 25. §. 6. & sine & c. p. 28. Ex quibus adparet.

V. Entia moralia omnia, adeoque etiam leges naturæ, mutabilia esse docet, p. 19. §. 23.

VI. Principium essendi vel fundamentum Legis Naturæ socialitatem esse docet, vel Naturam, quatenus à Creatore socialis facta est, idque statim in præfat. sol. ult. Cæterum id quoque monere visum, & c. Quid porro planius est, quam hæc.

VII. Plures uxores quam unam domum duxisse, contra jus naturæ, quod materialiter decalogus est, non esse, p. 776 §. 16. Sic 2. Samuel, XII. 8. Add. p. 773. §. 17. 782. §. 19.

De Decalogo.

I. Decem præcepta, prout duabus tabulis inscripta, & per Moſen populo Iſraelitico promulgata fuerunt, civiles leges ejus populi fuiſſe, p. 1015. §. 4. Quando tamen.

II. Nuda illam & univerſalem cognationem, quæ ex ſimilitudine naturæ reſultat, cauſam vel fundamentum eſſe, propter quod homo hominem diligit p. 64 §. 7. In ordine autem &c. p. 187. §. 18. Nam revera.

III. Diſtum Salvatoris, quo jubetur proximum noſtrum diligere, ſicut nos ipſos, explicandum eſſe non tam de gradu dilectionis, quam de ejusdem ſinceritate, p. 216.

IV. Valde dubium eſſe, an inſaſor aliquis ſub proximi nomine venire poſſit, ibid. p. 216.

(Hic regeſſeram : Si Schvartzius probaverit ex Luca X. 36. 37. latrones Sciatoris iſtius ſemineus proximo fuiſſe : Autor quoque credet, ipſum & ſocios bonorum Sciatorum officio ſanctos, dum eum tanquam hæreticum iſtamare inſultant. Credo poſt hæc matrem ſuis conterruit inſans.)

V. Neminem ſibi ipſi obligatum eſſe, niſi reſpectu ſocialitatis, quo reſpectu etiam homo Dei ſervus, p. 86. & præfat. fol. ult. fac. 1. Dantur ſane &c.

VI. Nullam eſſe morum honeſtatem & innocentiam ubique & extra ſocietatem ſervandam, ſeu citra reflexionem ad alios homines. in præf. fol. ult. fac. 1.

VII. In naturali ſtatu neminem altero ſuperiorem eſſe, cujus arbitrio ſuam voluntatem, ſuumque judicium ſubmittat. p. 143. 763.

De Matrimonio.

I. Quicquid juris habet mas in feminam, ex ipſius conſenſu habet pag. 763.

(Ego regeſſeram : Adde tanquam ex cauſa ſecunda & proxima, qua reſtriſſo extat, pag. 770. lin. 15. Et ſic iſte embryo vitalis eſſe deſuit.)

De Magiſtratu Politico.

I. Imperium Magiſtratus in ſubditos ex pactis, Deumque cauſam ſaltem adprobantem, h. e. moralem eſſe, p. 897. 898. 899. 900. 902.

(Hic repolucram : Sine dubio ad finem properanti Schvartzio ſomnus obrepiſſit, quando iſtum articulum fidei exceperit. Nam expreſſe Autor p. 899. ſententiam Grotijs reſpectu, quaſi Deus ex poſſaſto tantum civile imperium adprobaverit, & antecedenter Deum id introduciſſe voluiſſe aſſerit. Præterea eo loco de cauſa proxima & ſecunda imperii civiliſis agit. Inde probabile eſt, ſomno diſcuſſo à matre proli manus illatas; ne per Aſinium Tenebrionem pars hæbelli famoſi fieret.)

II. Principi injuriã inferenti, ſi evitandi locus non ſit, vi occurrì poſſe. p. 1004. 1006. 1007.

De Miniſterio Eccleſiaſtico.

I. Si miniſter ſuo jure, ſeorum ſibi competente, h. e. ita ut hoc jus non dependeat à magiſtratu, agat, dominium mundanum contra magiſtratum ſibi ſumere, p. 913. Denique per &c.

(Ego reponẽdã : Cautius ut animum ſuum in Principes Schvartzius obrepat, ſuadet Autor. Interim ubi Schvartzius diſtincte explicaverit, quomodo illud jus miniſtris ſeorum competentem extendat. Autor ab illis, quæ ipſius librum adprobaverunt, percunctabitur, quid ad hunc articulum ſis reſpondendũ. Hoc audito Schvartzius abortum fecit. Et inde eſt, quod Index iſte, capite & cauda truncatus in nefarii plagiarum manus incidit.)

Hactenus Lundeniſis Index Novitarum,

Ut putò ita depexum dedi Aſinium Tenebrionem, ut cuivis in proclivi ſit futurum judicare quo loco & Index Novitarum, & ejus autor editorque ſit habendus. Sed & illud quiſ cordatus agnoſcet, ex inevitabili neceſſitate ad exiſtimationis meæ defenſionem iſthæc mihi fuiſſe publicanda. De cætero quid præmii mereantur, qui tam sædo exemplo graſſantur in ſamam bonorum virorum, & qui pro modulo ingenii Spartam, quam ſortiti ſunt, ornare laborant, magiſtratu cuique erit; cujus autoritas ne à civibus ſuis ludibrio habeatur, ipſius quam maxime intereſt.

F I N I S.

